

Σχολή Επιστημών Υγείας και Πρόνοιας
Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών
Τμήμα Βιοϊατρικών Επιστημών
Τμήμα Αγωγής και Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία

Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
Παιδαγωγικά μέσω Καινοτόμων Προσεγγίσεων, Τεχνολογίες και Εκπαίδευση

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Παιδαγωγικό πρόγραμμα συναισθηματικής αγωγής σε
παιδιά πρώιμης παιδικής ηλικίας – Έρευνα δράσης**

POST GRADUATE THESIS

Emotional education program in early childhood – Action research

ΟΝΟΜΑ ΦΟΙΤΗΤΗ(ΤΩΝ)/NAME OF STUDENTS

Νικολέτα Αγγελίδου

Nikoleta Aggelidou

ΟΝΟΜΑ ΕΙΣΗΓΗΤΗ/NAME OF THE SUPERVISOR

Ελένη Μουσένα

Eleni Mousena

ΑΙΓΑΛΕΩ/AIGALEO 2019

Faculty of Health and Caring Professions
Faculty of Administrative, Financial and Social Sciences
Department of Biomedical Sciences
Department of Treatment and Caring in Early Childhood

Inter-department Post Graduate Program
Pedagogics with New Approaches, Technologies and Education

POST GRADUATE THESIS

Emotional education program in early childhood – Action research

Aggelidou Nikoleta

17072

nikiag_3@hotmail.gr

FIRST SUPERVISOR

Eleni Mousena

SECOND SUPERVISOR

Trifaini Sidiropoulou - Kanellou

AIGALEO 2019

Δήλωση περί λογοκλοπής

Με πλήρη επίγνωση των συνεπειών του νόμου περί πνευματικών δικαιωμάτων, δηλώνω ενυπογράφως ότι είμαι αποκλειστικός συγγραφέας της παρούσας διπλωματικής εργασίας, για την ολοκλήρωση της οποίας κάθε βοήθεια είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται λεπτομερώς στην εργασία αυτή. Έχω αναφέρει πλήρως και με σαφείς αναφορές, όλες τις πηγές χρήσης δεδομένων, απόψεων, θέσεων και προτάσεων, ιδεών και λεκτικών αναφορών, είτε κατά κυριολεξία είτε βάσει επιστημονικής παράφρασης. Αναλαμβάνω την προσωπική και ατομική ευθύνη ότι σε περίπτωση αποτυχίας στην υλοποίηση των ανωτέρω δηλωθέντων στοιχείων, είμαι υπόλογος έναντι λογοκλοπής, γεγονός που σημαίνει αποτυχία στην διπλωματική μου εργασία και κατά συνέπεια αποτυχία απόκτησης Τίτλου Σπουδών, πέραν των λοιπών συνεπειών του νόμου περί πνευματικών δικαιωμάτων. Δηλώνω, συνεπώς, ότι αυτή η διπλωματική εργασία προετοιμάστηκε και ολοκληρώθηκε από εμένα προσωπικά και αποκλειστικά και ότι, αναλαμβάνω πλήρως όλες τις συνέπειες του νόμου στην περίπτωση κατά την οποία αποδειχθεί, διαχρονικά, ότι η εργασία αυτή ή τμήμα της δεν μου ανήκει διότι είναι προϊόν λογοκλοπής άλλης πνευματικής ιδιοκτησίας.

Αγγελίδου Νικολέτα

Ευχαριστίες

Ολοκληρώνοντας την παρούσα διπλωματική εργασία, νιώθω την ανάγκη να εκφράσω τις ευχαριστίες μου στους ανθρώπους αυτούς που με υποστήριξαν ηθικά, υλικά, πνευματικά και συναισθηματικά, ο καθένας με τον τρόπο του, βάζοντας ένα λιθαράκι στην προσπάθεια αυτή.

Αρχικά, ευχαριστώ πολύ την υπεύθυνη καθηγήτρια της διπλωματικής μου, κυρία Μουσένα Ελένη, για την πολύτιμη βοήθειά της και τις συμβουλές που μου παρείχε καθ' όλη τη διάρκεια εκπόνησης της εργασίας αυτής. Επιπλέον, τους καθηγητές του μεταπτυχιακού προγράμματος του πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής για τις πολύτιμες γνώσεις που μας προσέφεραν στα δύο αυτά χρόνια, θυμίζοντάς μας παράλληλα την αξία, την σημασία και τη βαρύτητα που κατέχει ο ρόλος του παιδαγωγού.

Ένα μεγάλο ευχαριστώ στην ψυχολόγο του σχολείου στο οποίο εργάζομαι και πλέον καλή μου φίλη, Μαρίζα Κατσιώτη, για την πολύτιμη βοήθειά της, τις συμβουλές της και την στήριξή της. Την συνάδελφό μου, Αναστασία Παπαπαύλου, για την υπομονή της στις δύσκολες και εύκολες μέρες που πέρασαν, στην υπεύθυνη μου, Αναστασία Παπαδοφραγκάκη, για τις συμβουλές, το υλικό και την υποστήριξη που μου παρείχε, καθώς και όλες τις συναδέλφους που πλέον θεωρώ οικογένεια, για την συμπαράσταση, την κατανόηση, την υποστήριξη.

Τέλος, ένα μεγάλο ευχαριστώ στην οικογένειά μου και στους φίλους μου, που μου στάθηκαν από την αρχή, με εμψύχωναν και δε σταμάτησαν ποτέ να με ενθαρρύνουν.

Στους φίλους μου, σε όσους πίστεψαν σε μένα.

Σας ευχαριστώ!

Αφιερώσεις

Η εργασία αυτή αφιερώνεται στους γονείς μου, που είναι πάντα δίπλα μου, πάντα το στήριγμά μου.

«Εκπαίδευση είναι το να βοηθήσεις το παιδί να συνειδητοποιήσει τις δυνατότητές του».

ERICH FROMM

Περίληψη

Αντικείμενο της εργασίας αυτής είναι η έρευνα ενός παιδαγωγικού προγράμματος συναισθηματικής αγωγής σε παιδιά προσχολικής ηλικίας, οι συναισθηματικές δηλαδή διακυμάνσεις των παιδιών και η αντιμετώπισή τους από εμένα ως παιδαγωγό. Αφορμή στάθηκε ο ερχομός πολλών νέων παιδιών με την έναρξη του νέου σχολικού έτους και οι έντονες συναισθηματικές αλλαγές που είχαν. Σκοπός της έρευνας είναι η βελτίωση ως προς τους τρόπους αντιμετώπισης των διακυμάνσεων αυτών αλλά και η ανάγκη εύρεσης νέων μεθόδων διαχείρισής τους από τους παιδαγωγούς. Αρχικά, στο πρώτο μέρος της εργασίας γίνεται βιβλιογραφική ανασκόπηση ερευνών και παρέχονται αναλυτικά πληροφορίες για τον όρο «συναισθηματική αγωγή». Ως προς το μεθοδολογικό κομμάτι, αναφέρεται η επεξήγηση του όρου «έρευνα δράσης» και στη συνέχεια παρατίθεται η καταγραφή της παιδαγωγικής πρακτικής, συνοδευόμενη από φωτογραφικό υλικό, καθώς και ο πληθυσμός αλλά και οι εμπλεκόμενοι στο ερευνητικό κομμάτι. Τέλος, στο τρίτο μέρος της εργασίας, αναφέρονται και αναλύονται τα συμπεράσματα, καθώς και η παράθεση της βιβλιογραφίας.

Abstract

The subject of this work is the research of a pedagogical program of emotional education in preschool children, the emotional fluctuations of children and their treatment by me as a pedagogue. The reason for this was the arrival of many young children with the start of the new school year and the intense emotional changes they had. The aim of the research is to improve the ways to deal with these fluctuations, as well as the need to find new ways of managing them by pedagogues. Initially, the first part of the work is a bibliographic review of research and detailed information on the term "emotional education" is provided. The methodological part refers to the explanation of the term "action research", and then the recording of the pedagogical practice, accompanied by photographic material, as well as the population and the persons involved in the research section. Finally, in the third part of the paper, the conclusions and the bibliography are mentioned and analyzed.

Περιεχόμενα

Δήλωση περί λογοκλοπής.....	iii
Ευχαριστίες	iv
Αφιερώσεις	v
Περίληψη	vi
Abstract	vii
Περιεχόμενα	viii
Πρόλογος.....	1
Κεφάλαιο 1	2
1.1 Τι ονομάζουμε συναισθηματική αγωγή και τα στάδιά της.....	3
1.2 Η συναισθηματική αγωγή κατά την ωρίμανση του παιδιού.....	4
1.3 Σε τι χρειάζονται τα συναισθήματα	6
1.4 Παιδαγωγικές προσεγγίσεις.....	7
1.4.1 Σύντομη ιστορική αναδρομή	8
1.5 Παιδαγωγικό πρόγραμμα – Τι προβλέπει.....	8
1.5.1 Ποια είναι τα πεδία καλλιέργειας.....	9
1.6 Ο ρόλος του παιδαγωγού	10
Κεφάλαιο 2	11
2.1 Μεθοδολογία της έρευνας.....	11
2.2 Παρουσίαση κατηγοριών της παιδαγωγικής παρέμβασης και πρακτικής	13
2.3 Συζήτηση αποτελεσμάτων	69
Συμπεράσματα	72
Προτάσεις παρέμβασης	73
Αναφορές.....	74

Πρόλογος

Η παρούσα διπλωματική εργασία έχει σαν κεντρικό άξονα τη συναισθηματική αγωγή σε παιδιά πρώιμης παιδικής ηλικίας. Πλέον στους παιδικούς σταθμούς προάγεται η πρώιμη κοινωνικοποίηση, καθώς και η ανάπτυξη ικανοτήτων και δεξιοτήτων των παιδιών με επίκεντρο το συναίσθημα, καθήκον επομένως των παιδαγωγών είναι να διδάξουν στα παιδιά τη συναισθηματική αγωγή, να μάθουν δηλαδή να αναγνωρίζουν αυτό που νιώθουν οι ίδιοι αλλά και όσοι βρίσκονται γύρω τους. Επιπλέον, ο παιδαγωγός οφείλει να βοηθήσει τα παιδιά να βρουν τρόπους να εξωτερικεύουν αυτά που νιώθουν και να προσπαθούν μόνα τους να βρουν λύσεις σε τυχόν προβλήματα.

Αφόρμηση για την ενασχόληση με το συγκεκριμένο θέμα είναι η δυσκολία που έχουν τα παιδιά προσχολικής ηλικίας ως προς την αναγνώριση συναισθημάτων και η ανάγκη εύρεσης του σωστού τρόπου προσέγγισης του θέματος. Πώς δηλαδή θα κληθεί ένας παιδαγωγός να αντιμετωπίσει τις συναισθηματικές διακυμάνσεις των παιδιών σε καθημερινή βάση προκειμένου να γίνει ομαλά και η προσαρμογή στο νέο για πολλά παιδιά περιβάλλον, αλλά και αυτές που σχετίζονται με τυχόν προβλήματα που απασχολούν ένα παιδί. Επιπλέον, ένας παιδαγωγός έχει σαν πρώτη του προτεραιότητα να κερδίσει την εμπιστοσύνη των παιδιών προκειμένου να επικρατήσει το επιθυμητό κλίμα οικειότητας.

Η παρούσα έρευνα είναι σημαντική για έναν παιδαγωγό καθώς υπάρχει η ανάγκη και πάντα θα υπάρχει, να βελτιώσει τους τρόπους με τους οποίους αντιμετωπίζει τις συναισθηματικές διακυμάνσεις των παιδιών μέσα στη μέρα, επομένως μέσα από βιβλιογραφική έρευνα αλλά και πολλές συμβουλές από ψυχολόγους, είναι σημαντικό γεγονός το ότι καταφέρνει ένας παιδαγωγός να τις διαχειριστεί αν όχι πάντα με επιτυχία, τις περισσότερες φορές όσο το δυνατόν πιο σωστά.

Σκοπός της έρευνας είναι φτάνοντας στο τέλος του ερευνητικού κομματιού, ένας παιδαγωγός να έχει πετύχει την αυτοβελτίωση. Έχει δει και έχει αξιολογήσει τα λάθη του, κάτι που τον κάνει πιο σίγουρο να αντιμετωπίσει παρόμοιες καταστάσεις και στο μέλλον.

Ως προς τη μεθοδολογία της έρευνας, έχει επιλεγεί η έρευνα δράσης, κατά την οποία πραγματοποιείται καταγραφή διάρκειας επτά μηνών. Καταγράφονται ενέργειες και διαδικασίες που έλαβαν χώρα μέσα στην τάξη και πώς αντιμετωπίστηκαν από την παιδαγωγό. Πρόκειται για ένα σύνολο δεκαεπτά παιδιών ηλικίας τριών έως τεσσάρων ετών και η καταγραφή γινόταν καθημερινά. Επιλέχθηκαν οι πιο έντονες συμπεριφορές καθώς η διαχείρισή τους αποτέλεσε εξαρχής μία πρόκληση. Οι καταγραφές συνοδεύονται από φωτογραφικό υλικό που απεικονίζει τις αντίστοιχες εκφράσεις προσώπου.

Στο πρώτο κεφάλαιο, γίνεται βιβλιογραφική ανασκόπηση σχετικά με τον ορισμό της συναισθηματικής αγωγής, το παιδαγωγικό πρόγραμμα με τα παιδιά καλλιέργειας και το ρόλο του παιδαγωγού. Στη συνέχεια, μία αναφορά στο μεθοδολογικό κομμάτι και παρακάτω παρατίθεται η καταγραφή της παιδαγωγικής πρακτικής, συνοδευόμενη από το αντίστοιχο φωτογραφικό υλικό. Τέλος, ακολουθούν τα συμπεράσματα και οι βιβλιογραφικές αναφορές.

Κεφάλαιο 1

1.1 Τι ονομάζουμε συναισθηματική αγωγή και τα στάδιά της

Τα συναισθήματα είναι για τον άνθρωπο και τη φύση του το βασικότερο και πιο καθοριστικό στοιχείο όλων, καθώς σε αυτά βασίζει τη ζωή του (Νάντια Κουρμούση, 2013). Ο όρος «συναισθηματική αγωγή» προκύπτει από τον όρο «συναισθηματική νοημοσύνη». Με τον όρο συναισθηματική νοημοσύνη, αναφερόμαστε στην ικανότητα ενός ανθρώπου να αναγνωρίζει τα συναισθήματά του, αλλά και τα συναισθήματα των ανθρώπων γύρω του μέσω των εκφράσεων και των αντιδράσεών τους (Αnon., n.d.). Επιπλέον, να μπορεί να ελέγχει τα συναισθήματά του και των ανθρώπων που τον περιβάλλουν και να μπορεί να χειρίζεται ορθά τις σχέσεις του με αυτούς. Ο Goleman, κάνει λόγο επιπλέον για την ικανότητα του ανθρώπου να ελέγχει και να χειρίζεται αυτό που ο ίδιος νιώθει, να αντιλαμβάνεται αυτό που νιώθει ο συνομιλητής του, να συγκρατεί τον εαυτό του, να επικοινωνεί ποιοτικά με τον περίγυρό του, να μπορεί να συνεργάζεται σε ένα καλό κλίμα, να είναι υπεύθυνος για τον εαυτό του, να είναι διεκδικητικός (Λαμπρινέα, 2009).

Με τον όρο συναισθηματική αγωγή αναφερόμαστε στον τρόπο με τον οποίο ένας άνθρωπος θα διδάξει σε άλλους ανθρώπους να αναγνωρίζουν, να διαχειρίζονται και να εκφράζουν τα συναισθήματά τους και αφορά όλες τις ικανότητες που προαναφέρθηκαν, οι οποίες αποτελούν τη συναισθηματική νοημοσύνη (Λαμπρινέα, 2009). Για να διδάξουμε όμως τα συναισθήματα σε άλλους ανθρώπους θα πρέπει αρχικά να τα κατανοήσουμε, πράγμα που είναι δύσκολο, καθώς όταν μιλάμε για συναισθήματα, μιλάμε για καταστάσεις υποκειμενικές που επηρεάζονται από τις εκάστοτε συνθήκες και διαφοροποιούνται. Προκειμένου να αντιληφθούμε τι ακριβώς είναι τα συναισθήματα, οφείλουμε πέρα από τα γνωστικά χαρακτηριστικά τους, να λάβουμε υπόψιν και κάποιες αλλαγές που προκαλεί το εκάστοτε συναίσθημα στο ανθρώπινο σώμα όπως για παράδειγμα η εφίδρωση, η αλλαγή στους χτύπους της καρδιάς, αλλαγή στην έκφραση του προσώπου είτε κάτι συμβαίνει εκείνη τη στιγμή είτε πρόκειται για κάτι που σκεφτόμαστε και η ίδια η σκέψη προκαλεί κάποια από τις παραπάνω αντιδράσεις (Βοσνιάδου, 2001).

Όσον αφορά τα παιδιά και την εκπαίδευσή τους, η συναισθηματική αγωγή αποτελεί το πιο σημαντικό κομμάτι (Λαμπρινέα, 2009). Την εκπαίδευση αυτή αναλαμβάνουν από την πρώτη στιγμή που ένα παιδί έρχεται στη ζωή, οι γονείς του και τα άτομα που απαρτίζουν το περιβάλλον στο οποίο ζει. Στη συνέχεια το ρόλο αυτό αναλαμβάνουν οι παιδαγωγοί, τις ώρες που ένα παιδί δε βρίσκεται στο σπίτι του. Σε έναν παιδικό σταθμό, η παιδαγωγός είναι αυτή που θα βοηθήσει ένα παιδί να αναπτυχθεί ολόπλευρα, να γνωρίσει τον κόσμο, να γίνει ανεξάρτητο, να έχει αυτοέλεγχο, να μάθει να

λειτουργεί σαν μέλος μια ομάδας, της ομάδας των φίλων του. Θα περιβάλλει ένα παιδί με αγάπη, που είναι και το πιο σημαντικό και θα σεβαστεί τα θέλω του παιδιού και την προσωπικότητά του. Το παιδί μέσα σε ένα τέτοιο ζεστό περιβάλλον, θα νιώσει αποδεκτό και ασφαλές, θα αποκτήσει θάρρος και οικειότητα καθώς θα βρίσκεται σε ένα μέρος που λειτουργεί για αυτό σαν ένα δεύτερο σπίτι και θα έχει μια παιδαγωγό που θα αναπληρώνει σε κάποιο βαθμό την έλλειψη της μητέρας που εκείνη τη στιγμή δεν είναι μαζί του (Δαράκη, 1995).

Η συναισθηματική αγωγή περιλαμβάνει και ορισμένα στάδια όπου ακολουθώντας τα, γονείς και παιδαγωγοί έχουν τη δυνατότητα να βελτιώσουν τη συναισθηματική νοημοσύνη των παιδιών και να χτίσουν σταδιακά την ικανότητά τους να αναγνωρίζουν και να δέχονται τα συναισθήματά τους, αλλά και των ανθρώπων που συναναστρέφονται καθημερινά (Gottman, 2000). Τα στάδια αυτά είναι πέντε στο σύνολό τους. Αρχικά, γονείς και παιδαγωγοί θα πρέπει να αντιλαμβάνονται και να γνωρίζουν πως νιώθει ένα παιδί. Επιπλέον, θα πρέπει να είναι σε θέση να αντιληφθούν πως το να εκφράζουμε τα συναισθήματά μας είναι μια καλή ευκαιρία να έρθουμε πιο κοντά και να επικοινωνήσουμε, επομένως θα πρέπει να ενθαρρύνουν το παιδί να εξωτερικεύει τις σκέψεις του και τα συναισθήματά του είτε αυτά είναι θετικά είτε είναι αρνητικά (www.emotionalintelligence.gr, 2019). Από τη στιγμή που θα κατακτηθεί και το δεύτερο στάδιο, στη συνέχεια βασικό και σημαντικό είναι να μάθουμε να ακούμε ένα παιδί όχι μόνο μέσα από τα λόγια του αλλά και μέσα από τις κινήσεις του, τη στάση του σώματός του, την έκφραση του προσώπου του. Καλούμαστε με λίγα λόγια να ‘διαβάσουμε’ αυτό που μας δείχνει σε συνδυασμό με αυτά που μας λέει προκειμένου να το κατανοήσουμε. (Παππά, 2013). Για να διευκολύνουμε ένα παιδί να μας μιλήσει για όσα νιώθει, φροντίζουμε να εμπλουτίσουμε το λεξιλόγιό του με νέες λέξεις, κατανοητές, που θα το βοηθήσουν να γίνει πιο συγκεκριμένο στην περιγραφή του. Πέρα από τη χαρά, τη λύπη, την αγάπη, το θυμό και το φόβο, μαθαίνουμε σε ένα παιδί τι σημαίνει ντροπή, ζήλια, ικανοποίηση, μοναξιά, κούραση, καχυποψία, ηρεμία, ανακούφιση, απογοήτευση, έκπληξη (Κανελλόπουλος, 2012). Πέμπτο και τελευταίο στάδιο της συναισθηματικής αγωγής είναι το να μπορέσουμε να βοηθήσουμε το παιδί να βρει μόνο του μια λύση για το πρόβλημα που το απασχολεί αρχικά και με την πάροδο του χρόνου να μη χρειάζεται να επεμβαίνουμε αφού θα μπορεί και μόνο του να χειριστεί καταστάσεις χωρίς τη δική μας διαμεσολάβηση (Gottman, 2000).

1.2 Η συναισθηματική αγωγή κατά την ωρίμανση του παιδιού

Η ανάπτυξη του παιδιού αφορά πέντε περιόδους της ζωής του, ξεκινώντας από τη στιγμή που έρχεται στον κόσμο, μέχρι και την στιγμή που σαν ενήλικας πια, είναι ενεργό μέλος του κοινωνικού συνόλου. Ένα παιδί από την περίοδο της κύησης ακόμα, ξεκινά να χτίζει τη συναισθηματική του σχέση με τους γονείς αφού μπορεί και αντιδρά στα διάφορα ακούσματα αλλά και σε συναισθηματικές καταστάσεις που βιώνει η μητέρα του. Αργότερα, σαν βρέφος έχει την πρώτη του επαφή με τους γονείς και από τον τρίτο του κιόλας μήνα αρχίζει να δείχνει ενδιαφέρον για τις σχέσεις του με τους ανθρώπους, εστιάζει με το βλέμμα του στα πρόσωπα, χαμογελά, αντιδρά σε ακούσματα αλλάζοντας την έκφραση του προσώπου του και όσο περνούν οι μήνες χρησιμοποιεί στην επικοινωνία του τη μίμηση. Το ίδιο κάνουν και οι γονείς, πράγμα που βοηθά το παιδί να καταλάβει πως οι γονείς του αντιλαμβάνονται και ανταποκρίνονται στα συναισθήματά του. Όσο περνούν οι μήνες, το βρέφος αποκτά αντίληψη του τι συμβαίνει γύρω του και αντιδρά ανάλογα. Έτσι, φτάνοντας στον ένατο μήνα ζωής, το βρέφος συνομιλεί με τον δικό του τρόπο σχετικά με τα συναισθήματα. Στους επόμενους τρεις μήνες μέχρι και τον δωδέκατο, το βρέφος αρχίζει να αποκτά το άγχος του αποχωρισμού και οι γονείς είναι αυτοί που θα καθησυχάσουν το παιδί και θα του εξηγήσουν πως καταλαβαίνουν πως νιώθει και πως σύντομα θα είναι κοντά του (Gottman, 2000).

Από το πρώτο μέχρι και το τρίτο του έτος, ένα παιδί μαθαίνει να είναι ανεξάρτητο και παράλληλα πιο αντιδραστικό, κάνοντας συχνή χρήση της άρνησης. Εδώ η αγωγή είναι πολύ σημαντική και από τους γονείς και από τους παιδαγωγούς προκειμένου να μάθει ένα παιδί να αντιμετωπίζει το θυμό του και άλλα αρνητικά συναισθήματα, ενώ απαραίτητη είναι και η οριοθέτηση καθώς βάζοντας όρια σε ένα παιδί, του παρέχουμε την ασφάλεια που χρειάζεται. Όταν η συμπεριφορά του είναι καλή, χρειάζεται λεκτική επιβράβευση προκειμένου να συνεχίσει με τον ίδιο τρόπο. Το παιδί στα δύο αυτά χρόνια έχει αποκτήσει πια πολύ καλή αντίληψη και έχει την τάση να αναπαριστά στο παιχνίδι του στιγμές από τη ρουτίνα της οικογένειας.

Κατά την πρώτη παιδική ηλικία, από τα τέσσερα έως τα επτά του χρόνια, το παιδί είναι έτοιμο για καινούργιες εμπειρίες, έχει καλές διαπροσωπικές σχέσεις και μπορεί να ελέγχει πιο καλά τα συναισθήματά του χωρίς να αφήνει αρνητικά γεγονότα της καθημερινότητας να το επηρεάζουν περισσότερο από όσο χρειάζεται. Γνωρίζει τις φοβίες του, οι οποίες είναι βάσιμες, όπως ο πόλεμος, η φωτιά, ο θάνατος. Τα παιδιά κατά την πρώτη παιδική ηλικία μαθαίνουν να ελέγχουν τις αντιδράσεις και τα συναισθήματά τους και κάνουν ό,τι πρέπει για την επίτευξη των στόχων που έχουν θέσει. Χειρίζονται και ελέγχουν αυτά που νιώθουν μέσα από τις σχέσεις με συνομηλίκους. Μαθαίνουν την αναμονή και την υπομονή και να αντιλαμβάνονται και να σέβονται τους κανόνες. Πολλές φορές παίζουν σε

ζευγάρια επιλέγοντας να μιλήσουν σκληρά στο τρίτο άτομο που θα επιχειρήσει να συμμετέχει στο παιχνίδι τους χωρίς όμως να γίνεται με σκοπό την απόρριψη, αλλά γιατί το παιδί νιώθει οικεία με αυτό που έφτιαξε με το ζευγάρι του και προσπαθεί να το διαφυλάξει. Προτείνουμε εναλλακτική στον τρόπο που θα μιλήσει το παιδί σε αυτά, ενώ αν είναι το παιδί που απορρίφθηκε, χρειάζεται να κατανοήσουμε όσα νιώθει. Στην ηλικία αυτή τα παιδιά χρησιμοποιούν πολύ τη φαντασία τους και κάνουν χρήση παιχνιδιών προσποίησης όπου μέσα από αυτά, μαθαίνουν να είναι πιο αυθόρμητα και να νιώθουν πιο οικεία στο χώρο.

Μέσω της αγωγής επιτυγχάνεται η ενδυνάμωση και η κατάκτηση αυτονομίας. Τα παιδιά αντιμετωπίζουν φοβίες εγκατάλειψης, σκοταδιού, εφιαλτών, καυγά των γονέων. Στις φοβίες αυτές οφείλουν οι γονείς και όλοι να διαβεβαιώνουν το παιδί πως τίποτα από αυτά δεν θα συμβεί.

Κατά την μέση παιδική ηλικία, από τα οκτώ έως τα δώδεκα έτη, τα παιδιά έχουν ελεύθερη έκφραση, είναι αφοσιωμένα στα πρότυπα της ομάδας των συνομηλίκων και διανύουν μία περίοδο εξερεύνησης. Στη φάση αυτή δεν χρειάζεται παρέμβαση. Σήμα-κατατεθέν της ηλικίας αυτής είναι ο σαρκασμός και οι κοροϊδίες.

Επόμενη περίοδος είναι η εφηβεία, όπου αυτό που κυριαρχεί είναι η ανησυχία των γονέων, ενώ το παιδί αρχίζει πλέον να προσέχει τον εαυτό του και στο σημείο αυτό οφείλουμε να δείχνουμε τον απαραίτητο σεβασμό στην ιδιαιτερότητά του (Gottman, 2000).

1.3 Σε τι χρειάζονται τα συναισθήματα

Τα συναισθήματα παίζουν πολύ σημαντικό ρόλο στον τρόπο με τον οποίο συμπεριφέρονται οι άνθρωποι, αφού νιώθουμε ευτυχισμένοι όταν επιτυγχάνουμε κάτι, απογοητευόμαστε όταν αποτυγχάνουμε (Βοσνιάδου, 2001). Ψυχολόγοι υποστηρίζουν ότι κατά κάποιον τρόπο τα συναισθήματά μας βασίζονται σε ένα σύστημα το οποίο παρατηρεί τη συμπεριφορά μας και το αν και κατά πόσο έχει επιτευχθεί ένας στόχος μας (Oatley, 1992). Επομένως, τα

συναισθήματα είναι αυτά που καθορίζουν τον τρόπο με τον οποίο θα σκεφτούμε και θα πράξουμε και τα γνωστικά μας σχήματα είναι αυτά που δημιουργούν και διαμορφώνουν αυτά που νιώθουμε και βιώνουμε (Cole, 2002). Βασιζόμαστε πάντοτε στη λογική προκειμένου να αντιμετωπίσουμε δυσκολίες και υποχρεώσεις αλλά κυρίαρχο ρόλο έχει το συναίσθημα που μας ωθεί να σκεφτούμε τον τρόπο με τον οποίο θα αντιμετωπίσουμε την όποια κατάσταση. Καλώς ή κακώς, όταν τα συναισθήματα έχουν ήδη κλονιστεί, η λογική από μόνη της δεν αρκεί ώστε να καταφέρουμε να αντιμετωπίσουμε μία κατάσταση που θα προκύψει (Goleman, 1998).

1.4 Παιδαγωγικές προσεγγίσεις

Σύμφωνα με την ψυχολογία, τονίζεται η σημασία να στηρίζεται η εκπαίδευση όχι τόσο στο νοητικό τομέα, όσο στον κοινωνικό-συναισθηματικό. Προτεραιότητα δηλαδή να έχουν τα συναισθήματα του παιδιού, των οποίων η καλλιέργεια συμβάλλει στο να μάθει καλύτερα τον κόσμο γύρω του, αλλά και να γνωρίσει τον ίδιο του τον εαυτό. Πολλοί ήταν οι παιδαγωγοί που έδωσαν βαρύτητα στο είδος αυτό εκπαίδευσης. Ο Froebel αρχικά ήταν αυτός που έδινε θάρρος και βήμα στα παιδιά προκειμένου να εκφράσουν τα συναισθήματά τους, ενώ ο Dewey θεωρούσε πως για να υπάρξει δημοκρατική εκπαίδευση θα πρέπει να υπάρχει και ανάπτυξη συναισθημάτων. Σύμφωνα με την ψυχαναλυτική θεωρία, καθήκον των παιδαγωγών ήταν να ωθήσουν τα παιδιά να εκφράζουν ελεύθερα αυτό που νιώθουν, ενώ αργότερα μειώθηκε το ενδιαφέρον ως προς τη συναισθηματική ανάπτυξη και δόθηκε έμφαση στο νοητικό τομέα, κάτι όμως που από τη δεκαετία του '70 διαφοροποιήθηκε και πάλι, καθώς στα προγράμματα προσχολικής αγωγής εντάχθηκαν δραστηριότητες σχετικά με την ανάπτυξη των συναισθημάτων. Στόχος των προγραμμάτων ήταν να αποκτήσουν τα παιδιά ενσυναίσθηση. Σήμερα τα προγράμματα που εφαρμόζονται στους παιδικούς σταθμούς βασίζονται στη συναισθηματική ανάπτυξη, καθώς η άποψη που επικρατεί είναι πως τα συναισθήματα παίζουν καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη των παιδιών και την μάθηση, βοηθούν τα παιδιά να βελτιώσουν τις επικοινωνιακές τους τεχνικές και σχέσεις και καθοδηγούν τον τρόπο με τον οποίο συμπεριφέρονται (Ντολιοπούλου, 2000).

1.4.1 Σύντομη ιστορική αναδρομή

Ξεκινώντας από τις αρχές του αιώνα μας, συναντάμε τη βιωματική προσέγγιση, η οποία πραγματοποιείται με ομαδική διδασκαλία από όλους τους συμμετέχοντες και δημιουργεί μία σύνδεση μεταξύ του σχολείου, του και της κοινωνίας και δεν εφαρμόζεται σε παιδιά ηλικίας κάτω των δύο ετών (Chard, 1993). Τα παιδιά μελετούν σε βάθος κάποιο θέμα που τους κέντρισε το ενδιαφέρον και μέσω των δραστηριοτήτων αντιλαμβάνονται καλύτερα το περιβάλλον τους και ό,τι συμβαίνει σε αυτό.

Στη συνέχεια, γνωρίζουμε το Reggio Emilia της Ιταλίας, πόλη της οποίας το εκπαιδευτικό σύστημα και η όλη προσέγγιση της προσχολικής αγωγής είναι αναμφίβολα από τα καλύτερα του κόσμου (Edwards, 1995), όπου εδώ κυρίαρχο ρόλο έχει ο διάλογος, η παρατήρηση, η ομαλή συνεργασία με τους άλλους, η καταγραφή και αξιολόγηση και τέλος, ο βιωματικός τρόπος με τον οποίο ένα παιδί θα κατακτήσει τη γνώση (Ντολιοπούλου, 2006). Στην πορεία, γνωρίζουμε τη θεωρία του Vygotsky, σύμφωνα με την οποία, η ανάπτυξη και η μάθηση ενός παιδιού επηρεάζονται από το κοινωνικό- πολιτισμικό υπόβαθρο, καθώς επίσης η γλώσσα είναι σημαντική, αφού βοηθά στην ανάπτυξη ικανοτήτων στο μέγιστο βαθμό. Παρόμοια άποψη είχε και ο Piaget, η θεωρία του οποίου έτυχε ευρείας εφαρμογής στα προγράμματα προσχολικής αγωγής (Φράγκος, 1997). Σταθμός στην παιδαγωγική επιστήμη είναι αναμφίβολα και η σπουδαία M. Montessori, για την οποία η ελευθερία είναι το πιο σημαντικό συστατικό στην προσωπικότητα ενός παιδιού και οφείλουμε να τη σεβόμαστε. Επομένως, το παιδί πρέπει να είναι ελεύθερο να επιλέξει με τι θα ασχοληθεί. Οι ενήλικες πρέπει να παρέχουν ερεθίσματα στα παιδιά και να επεμβαίνουν ελάχιστα στη διαδικασία μάθησης (Χρυσοφίδης, 2004), καθώς και να επιτρέπουν στα παιδιά να είναι αυτόνομα και ανεξάρτητα ως προς το πώς θα χρησιμοποιηθεί το παιδαγωγικό υλικό (Πανταζής-Σακελλαρίου, 2005).

1.5 Παιδαγωγικό πρόγραμμα – Τι προβλέπει

Ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα χτίζεται στον τρόπο που εμείς οι ενήλικες αντιλαμβανόμαστε τον όρο παιδική ηλικία. Κάθε παιδί που έρχεται στον κόσμο, έχει δυνατότητα να μάθει προκειμένου να γίνει ενεργό μέλος του κοινωνικού συνόλου. Οι φορείς προσχολικής αγωγής

επιτελούν ένα πολύ σημαντικό έργο αφού είναι αυτοί που βοηθούν ένα παιδί να αναπτυχθεί ολόπλευρα (www.ppps.ecd.uoa.gr, 2018). Το παιδαγωγικό πρόγραμμα επικεντρώνεται κυρίως στον όρο καλλιέργεια, ο οποίος αναφέρεται στην ανάπτυξη των ικανοτήτων και των δυνατοτήτων των παιδιών, στη διαμόρφωση χαρακτήρα και προσωπικότητας. Στους παιδικούς σταθμούς δίνεται η ευκαιρία στα παιδιά να εξερευνήσουν ένα νέο περιβάλλον, να βιώσουν επιτυχίες και αποτυχίες, να γίνουν υπεύθυνα. Αυτό επιτυγχάνεται μέσα από δραστηριότητες της καθημερινότητας, όπου τα παιδιά μαθαίνουν να συνεργάζονται και να εξασκούν τις δεξιότητές τους. Ο/η παιδαγωγός είναι το άτομο που οργανώνει την καθημερινότητα ενός παιδιού στον παιδικό σταθμό και προάγει την καλλιέργεια και ανάπτυξη του παιδιού σε όλους τους τομείς. Το πρόγραμμα βγαίνει από τον/την παιδαγωγό σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα και τις εμπειρίες των παιδιών, ξεκινώντας από τη βρεφική ηλικία, όπου σκοπός της/του παιδαγωγού είναι να διαμορφώσει ένα περιβάλλον προσιτό για τα παιδιά προκειμένου ο αποχωρισμός από τους γονείς να γίνει πιο εύκολος. Χρησιμοποιώντας τη γλώσσα του σώματος και την αφή δημιουργεί ένα κλίμα οικειότητας με το παιδί, το οποίο αντιλαμβάνεται πως το άτομο που έχει απέναντί του, του προσφέρει στοργή, φροντίδα και σέβεται τις ανάγκες του (Huntington, Provence, Parker, 2001). Οι δραστηριότητες που θα επιλέξει θα είναι κατάλληλες για την ηλικία του κάθε παιδιού και τα ερεθίσματα ανάλογα. Σταδιακά τα παιδιά θα μάθουν να συνεργάζονται με παιδιά της ίδιας ηλικίας και όχι, με κάποια αναπηρία ή όχι, θα αρχίσουν να μαθαίνουν τα στοιχεία της καθημερινής τους ρουτίνας στο σχολείο, θα αποκτήσουν νέες γνώσεις, καινούργιες εμπειρίες, ενώ μέσα από τη ρουτίνα θα αναπτύξουν τις κοινωνικές τους ικανότητες. Τα παιδιά μέσα από πράγματα που κάνουν κάθε μέρα έχουν τη δυνατότητα να μάθουν κάθε μέρα, βιώνουν την προσέλευση, την ώρα του πρωινού και όλων των γευμάτων, την αγωγή τουαλέτας, την αποχώρηση, στιγμές της καθημερινή ρουτίνας που προσφέρουν στο παιδί εμπειρία για να αποκτήσει έναν ενδεδειγμένο τρόπο συμπεριφοράς. Σημαντική είναι και η διασκέδαση του παιδιού στο σχολείο, να κάνει δηλαδή πράγματα που το ευχαριστούν (www.ppps.ecd.uoa.gr, 2018).

1.5.1 Ποια είναι τα πεδία καλλιέργειας

Όπως προαναφέρθηκε, το παιδαγωγικό πρόγραμμα του παιδικού σταθμού στοχεύει στην καλλιέργεια των παιδιών σε πολλούς τομείς. Αρχικά, το παιδί καλλιεργεί τον τρόπο με τον οποίο επικοινωνεί με τους γύρω του, τις γλωσσικές και επικοινωνιακές του δεξιότητες και μαθαίνει να αναγνωρίζει σύμβολα γραπτού πολιτισμού. Επιπλέον, μαθαίνει χωροχρονικές, αλλά και προμαθηματικές έννοιες μέσα από ευχάριστες δραστηριότητες. Καλλιεργείται ως

προς την κοινωνική και πολιτιστική του ζωή, αφού μαθαίνει να αναγνωρίζει και να διαχειρίζεται τα συναισθήματά του, αλλά ενθαρρύνεται να συνεργάζεται και να αλληλεπιδρά με συνομήλικους. Μέσα από ατομικές και ομαδικές χειροτεχνίες τα παιδιά εξασκούν την καλλιτεχνική τους δημιουργικότητα. Στο εβδομαδιαίο πρόγραμμα προστίθεται και η γυμναστική, η οποία συμβάλλει στη διατήρηση της καλής υγείας του παιδιού, το οποίο χρησιμοποιώντας το σώμα του, αναπτύσσει τη λεπτή και αδρή κινητικότητα καθώς και τις αισθήσεις του. Κατά τη διάρκεια της χρονιάς, το παιδί παίρνει μέρος σε θεατρικά παιχνίδια και δραματοποιήσεις και παράλληλα παρακολουθεί παραστάσεις από κουκλοθέατρο και συμμετέχει σε αυτές χρησιμοποιώντας τη φαντασία του. Αποκτούν μουσικές εμπειρίες ενώ εισάγονται στη μουσική παιδεία. Έρχονται για πρώτη φορά σε επαφή με τις νέες τεχνολογίες και τις φυσικές επιστήμες, αφού πραγματοποιούν πειράματα κατάλληλα για την ηλικία τους και εξοικειώνονται με το περιβάλλον και τα φυσικά φαινόμενα. Ένα πρόγραμμα σαν κι αυτό βοηθά το παιδί να συμμετέχει ενεργά και να εξερευνεί χωρίς να περιμένει νωχελικά να πάρει κάποια εντολή από τον/την παιδαγωγό (Δημητρίου-Χατζηνεοφύτου, 2009).

1.6 Ο ρόλος του παιδαγωγού

Σε έναν παιδικό σταθμό, τον πιο σημαντικό ρόλο έχει το πρόγραμμα που ακολουθείται, το οποίο στοχεύει στην ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών (Κιτσαράς, 2004) και το οποίο όμως πραγματοποιείται από τους παιδαγωγούς, γεγονός που αποδίδει στον ρόλο του στη μεγαλύτερη αξία. Ένας παιδαγωγός αρχικά οργανώνει το πρόγραμμα που θα ακολουθήσουν τα παιδιά της τάξης του λαμβάνοντας υπόψιν τις μέχρι τώρα εμπειρίες τους, τα ενδιαφέροντά τους (Ντολιοπούλου, 2005) και τις ικανότητες που έχουν ανάλογα πάντα με την ηλικία στην οποία βρίσκονται (Κυπριανός, 2007). Το πρώτο πράγμα που οφείλει να κάνει ένας παιδαγωγός είναι να δημιουργήσει ένα κλίμα σταθερότητας, ελευθερίας, εμπιστοσύνης και σιγουριάς (Παπαθανασίου, 2000). Με τον τρόπο αυτό θα δείξει πως αποδέχεται και σέβεται τα παιδιά και πως επιθυμεί να χτίσει μαζί τους μία όμορφη σχέση (Ντολιοπούλου, 2006). Επιπλέον, σκοπός ενός παιδαγωγού είναι δημιουργώντας το ευχάριστο αυτό κλίμα για τους μαθητές του, να απομακρύνει τα αρνητικά συναισθήματα που μπορεί να υπάρχουν. Είναι πολύ σημαντικό να επιθυμεί ένα παιδί να πηγαίνει στο σχολείο όπου θα νιώθει ευχάριστα, κάτι που μεγαλώνοντας και ακολουθώντας τις βαθμίδες

της εκπαίδευσης θα του φανεί πολύ χρήσιμο (Μεταχιανάκη, 2000). Παρατηρώντας τα θα βρει τις ομοιότητες ανάμεσα στα παιδιά, αλλά γνωρίζει πως κάθε ένα από αυτά είναι διαφορετικό, έχει τη δική του προσωπικότητα, το δικό του ρυθμό ανάπτυξης, τις δικές του προτιμήσεις (Πανταζής-Σακελλαρίου, 2005).

Αν και ένας παιδαγωγός αποτελεί πρότυπο μίμησης για ένα παιδί, οφείλει να παροτρύνει τα παιδιά να δρουν αυτόνομα και όχι να μιμούνται συμπεριφορές άλλων, πράγμα που θα πετύχει ενθαρρύνοντας τα παιδιά να εξερευνούν το περιβάλλον γύρω τους (Κουτσουβάνου, 2000). Ο ρόλος του είναι να βρίσκεται πάντα εκεί για τα παιδιά, να αφουγκράζεται τις σκέψεις τους, να μαθαίνει πως νιώθουν, να τους δίνει τη δυνατότητα επιλογής (Ντολιοπούλου, 2005), να προσφέρει την ευκαιρία να αναπτυχθούν σε όλους τους τομείς στους οποίους δεν είναι πολύ ικανά, αλλά και το κατάλληλο υλικό και ιδέες (Ντολιοπούλου, 2006), να συνδυάζει το παρελθόν με το παρόν όσον αφορά τη μάθηση και να προωθεί τα παιδιά να συμμετέχουν σε δραστηριότητες χωρίς πίεση αλλά επειδή πραγματικά το θέλουν (Κιτσαράς, 2004). Επιπλέον, να μην ξεχνά πως στο παιδαγωγικό σύστημα, σημαντικότερο ρόλο έχει το παιχνίδι. Να φροντίζει να χρησιμοποιεί την τεχνολογία μέσα στο πρόγραμμα με την οποία τα παιδιά θα έρχονται καθημερινά σε επαφή και οφείλει να δείξει στα παιδιά τα οφέλη της χρήσης νέων τεχνολογικών μέσων (Κυπριανός, 2007). Συμβάλλει στην καλλιέργεια της δημιουργικότητας ενός παιδιού, το υποβοηθά να αναπτύξει τη φαντασία και την δημιουργικότητα του και δημιουργεί καταστάσεις προβληματισμού για να μάθει το παιδί τον ορθό τρόπο σκέψης (Κιτσαράς, 2004). Τέλος, βοηθά τα παιδιά μέσα από την καθημερινή ρουτίνα και την συναναστροφή με τα άλλα παιδιά, να μάθουν να συνεργάζονται ομαλά ανταλλάσσοντας απόψεις. Μαθαίνουν να αναγνωρίζουν τα δικά τους συναισθήματα αλλά και των άλλων και επίσης, σε έντονες καταστάσεις, ένας παιδαγωγός οφείλει να δείχνει τρόπους στα παιδιά ως προς το πως να καταπολεμούν την όποια επιθετική αντίδραση, δίνοντας τους εναλλακτικές λύσεις όπως το να μιλήσουν για αυτό που νιώθουν και έχουν ανάγκη (Ντολιοπούλου, 2006).

Κεφάλαιο 2

2.1 Μεθοδολογία της έρευνας

Η ευρύτερη έννοια του όρου έρευνα είναι κάθε τι που κάνουμε προκειμένου να συλλέξουμε νέα δεδομένα και πληροφορίες. Η έρευνα δράσης συγκεκριμένα, εφαρμόζεται κυρίως στην

εκπαίδευση, προκειμένου ο ερευνητής/παιδαγωγός να αξιολογήσει μία κατάσταση και παράλληλα να αξιολογηθεί και ο ίδιος μέσα από αυτήν (Βάμβουκας, 2007). Αλλά και να αξιολογήσει και να εξετάσει τις μεθόδους και τις πρακτικές των οποίων κάνει χρήση (www.scholar.google.gr, 2018). Πραγματοποιείται πάντοτε στο χώρο εργασίας όλων των εμπλεκόμενων και είναι μία διαδικασία χρονοβόρα, αφού απαιτούνται μήνες παρατήρησης και καταγραφής. Έτσι, ο ερευνητής, στη συγκεκριμένη περίπτωση, ο παιδαγωγός, δεν αποστασιοποιείται αλλά συμμετέχει ενεργά και ουσιαστικά συμπρωταγωνιστεί με τα παιδιά (Βάμβουκας, 2007).

Σε μία έρευνα δράσης, χρησιμοποιείται μία συγκεκριμένη μεθοδολογία, σύμφωνα με την οποία συμμετέχει ένας ή παραπάνω εμπλεκόμενοι και είναι απαραίτητο να αλληλεπιδρούν μεταξύ τους σε καθημερινή, εβδομαδιαία, αλλά και μηνιαία βάση (www.eclass.uowm.gr, 2019). Επιπλέον, απαραίτητο βήμα είναι να γίνεται καθημερινή καταγραφή τόσο των γεγονότων όσο και των συναισθημάτων και των σκέψεων. Αυτά που καταγράφονται, φροντίζει ο ερευνητής να τα αξιολογεί, κάτι που τον βοηθά στο να αποκτήσει καλύτερη προσωπική αντίληψη επί του θέματος. Έτσι, ο ερευνητής μπορεί μέσω της αξιολόγησης να επισημάνει το θέμα που μπορεί να είναι η επιθετική συμπεριφορά ενός παιδιού (www.eclass.uowm.gr, 2019) και να βελτιώσει τις εκπαιδευτικές του πρακτικές (www.scholar.google.gr, 2018). Η έρευνα δράσης πρακτικά γίνεται για να περιγράψει μία κατάσταση, να αξιολογήσει τα γεγονότα. Καταγράφονται με λεπτομέρειες οι κινήσεις, οι εκφράσεις του προσώπου, οι εμπλεκόμενοι, ο χώρος, τα υλικά και ο χρόνος. Η παρατήρηση είναι η μέθοδος μέσω της οποίας ο ερευνητής συλλέγει πληροφορίες (Βάμβουκας, 2007).

Σκοπός της έρευνας δράσης είναι να μπορεί ο παιδαγωγός που την πραγματοποιεί να αποκτά νέες γνώσεις και δεξιότητες, κάτι θα τον/ την βοηθήσει όχι μόνο στην επαγγελματική του πορεία αλλά και στην προσωπική του ζωή (Conkbayir, Pascal, 2019) αφού ότι νέο μαθαίνουμε μας βελτιώνει σε πολλούς τομείς.

Η παρούσα έρευνα δράσης πραγματοποιήθηκε αφού πρώτα δόθηκε η συγκατάθεση των γονιών των παιδιών που συμμετείχαν αλλά και των υπευθύνων του σταθμού καθώς η λήψη φωτογραφιών ήταν απαραίτητη για να γίνει η καταγραφή ολοκληρωμένη. Οι γονείς εν γνώσει τους μου επέτρεψαν τη συνέχεια της έρευνας γνωρίζοντας πως αν θέλουν μπορούν να διακόψουν οποιαδήποτε στιγμή (Conkbayir, Pascal, 2019).

Πρακτικά, εφαρμόζοντας το σχέδιο δράσης, θα αναφερθούν τα στοιχεία του χώρου στον οποίο πραγματοποιήθηκε η έρευνα αλλά και ο χρόνος ο οποίος χρειάστηκε για την ολοκλήρωσή της. Μέσω της έρευνας αυτής, αυτό που θέλω σαν παιδαγωγός να

ερευνήσω είναι η αποτελεσματικότητα μεθόδων που χρησιμοποιούν διάφορα προγράμματα σχετικά με την αναγνώριση και τη διαχείριση συναισθημάτων, προκειμένου να βελτιώσω τον δικό μου τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζω τα παιδιά σε ανάλογες περιπτώσεις. Θα γίνει λοιπόν καθημερινή σχεδόν καταγραφή παιδαγωγικών παρεμβάσεων με λήψη φωτογραφιών και τήρηση ημερολογίου, ενώ οι εμπλεκόμενοι θα είναι τα παιδιά αλλά και η συνάδελφός μου στο τμήμα, η οποία όπως και οι υπόλοιποι συνάδελφοι, έχουν ενημερωθεί για το τι πρόκειται να συμβεί. Τέλος, μετά την παρατήρηση των μηνών αυτών που διήρκεσε η έρευνα, θα διαπιστωθεί αν οι μέθοδοι που χρησιμοποιήθηκαν έχουν αποτέλεσμα (Conkbayir, Pascal, 2019).

2.2 Παρουσίαση κατηγοριών της παιδαγωγικής παρέμβασης και πρακτικής

Η έρευνα δράσης ξεκινάει το μήνα Οκτώβριο και συνεχίζεται μέχρι το μήνα Απρίλιο. Έργο μου είναι να καταγράψω τις συναισθηματικές διακυμάνσεις των παιδιών όπως αυτές αποτυπώνονται στις φωτογραφίες. Πρόκειται για ένα τμήμα 15 παιδιών ηλικίας τριών έως τεσσάρων ετών σε δημόσιο παιδικό σταθμό. Καταγράφονται λοιπόν αντιδράσεις των παιδιών σε σχεδιασμένες και μη σχεδιασμένες παιδαγωγικές δράσεις κατά τη διάρκεια της ημέρας, αναφέρονται οι εμπλεκόμενοι, η διάσταση χώρου και χρόνου. Καταγράφονται συγκεκριμένα οι τρόποι αντιμετώπισης από εμένα ως παιδαγωγό και σαν προέκταση οι

αντιδράσεις των παιδιών. Κάτω από την κάθε φωτογραφία παρατίθεται αυτούσιος ο διάλογος ο οποίος βιντεοσκοπήθηκε ή ηχογραφήθηκε και απομαγνητοφωνήθηκε. Ο άξονας γύρω από τον οποίο πλαισιώσαμε όλες τις θεματικές προσεγγίσεις της χρονιάς είναι το συναίσθημα, να μπορέσουμε δηλαδή να δουλέψουμε τα συναισθήματά μας σε καθημερινή βάση συνδυαστικά με το εκάστοτε θέμα που επιλέγουμε να ασχοληθούμε.

Παιδαγωγική παρέμβαση κατά την προβολή βίντεο σχετικά με το θέμα συζήτησης της εβδομάδας, 09:30-09:50

17 Οκτώβρη 2018, ομαδική παρακολούθηση από όλη την τάξη

Ξεκινώντας λοιπόν τον Οκτώβρη, μιλάμε για το φθινόπωρο, τα φρούτα του φθινοπώρου και έχοντας σαν κεντρικό άξονα τη συναισθηματική αγωγή, αποφασίζουμε να δείξουμε στα παιδιά ένα βίντεο με τον τίτλο «Το δέντρο που έδινε», βασισμένο στο βιβλίο του Σελ Σιλβερστάιν, που εκδόθηκε το 1964 και αναφέρεται στη σχέση μιας μηλιάς με έναν άνθρωπο, περνώντας δυνατά μηνύματα για την προσφορά, τη γενναιοδωρία, την ανικανοποίηση. Στόχος ήταν να παρατηρηθούν και να καταγραφούν οι αντιδράσεις των παιδιών βλέποντας αυτό το παραμύθι και να προσπαθήσουν να μπουν μέσα στην ιστορία με σκοπό να εξωτερικεύσουν τα συναισθήματα που ένιωσαν και να μιλήσουν για αυτά.

Παρατηρώντας τα παιδιά, το βλέμμα που είχαν στην πλειοψηφία ήταν θλιμμένο, σε κάποια βλέμμα απορίας και κάποια άλλα που δεν έδωσαν σημασία.

Μετά την προβολή του παραμυθιού στον διαδραστικό πίνακα του σχολείου, συζητήσαμε σχετικά με αυτό που είδαμε.

Ξεκινώντας λοιπόν τη συζήτηση σχετικά με την ιστορία, ρωτάω τον Αντρέα:

Παιδαγωγός: -Τι προσπαθεί να κάνει ο άνθρωπος;

Αντρέας: -Να σκαρφαλώσει στο δέντρο.

Παιδαγωγός: -Για ποιο λόγο;

Αντρέας: -Γιατί πρέπει να κόψει όλα αυτά.

Παιδαγωγός: -Ποια;

Αντρέας: -Τα φρούτα.

Παιδαγωγός: -Τι φρούτα είναι αυτά;

Αντρέας: -Μήλα.

Απευθύνομαι σε άλλο παιδί.

Παιδαγωγός: -Η μηλιά ήταν ευτυχισμένη που έκοβε το παιδάκι τα μήλα;

Δεν παίρνω απάντηση και κάνω άλλη ερώτηση.

Παιδαγωγός: -Η μηλιά τι έπαθε; Θυμάστε πως ήταν στην αρχή;

Άγγελος: -Είχε μείνει μόνο η ρίζα.

Παιδαγωγός: -Τι θα ένιωθες εσύ Ζωή αν ήσουν κάτω από τη μηλιά, θα σου άρεσε;

Ζωή: -Όχι.

Παιδαγωγός: -Για ποιο λόγο;

Ζωή: -Γιατί είναι στο δάσος.

Παιδαγωγός: -Και δε σου αρέσει το δάσος;

Ζωή: -Όχι, το φοβάμαι.

Παιδαγωγός: -Αθηνά, αν εσύ ήσουν κάτω από το δέντρο, τι θα έλεγες στον άνθρωπο;

Αθηνά: -Εγώ θα σου πω σε λίγο.

Παιδαγωγός: -Ντόρα εσύ θες να μας πεις; Θα του έδινες τα φρούτα σου;

Ντόρα: -Ναι.

Παιδαγωγός: -Αν ήσουν άνθρωπος;

Ντόρα: -Θα έκανα κούνια στα κλαδιά του.

Παιδαγωγός: -Πως θα ένιωθες αν δεν υπήρχε το δέντρο και υπήρχαν μόνο ρίζες

Μαρένια;

Μαρένια: -Θα στεναχωριόμουν.

Παιδαγωγός: -Τον άνθρωπο πως τον είδατε;

Γεωργία: -Στεναχωρημένο.

Παιδαγωγός: -Πότε;

Γεωργία: -Στο τέλος.

Παιδαγωγός: -Γιατί; Τι είχε μείνει;

Γεωργία: -Μόνο οι ρίζες.

Παιδαγωγός: -Ενώ στην αρχή τι ήταν;

Γεωργία: -Ένα μεγάλο δέντρο.

Παιδαγωγός: -Κι ο άνθρωπος;

Γεωργία: -Είχε χαμόγελο.

Παιδαγωγός: -Γιατί;

Γεωργία: -Γιατί ήταν ευτυχισμένος!!

Αυτή ήταν μια πρώτη απόπειρα να μιλήσουμε για τα συναισθήματα, να γίνουμε παρατηρητικοί, να τα εντοπίσουμε και να προσπαθήσουμε να βάλουμε τον εαυτό μας μέσα στην ιστορία. Στην πορεία θα προσπαθήσουμε καθημερινά να μάθουμε στα παιδιά να εκφράζουν τα συναισθήματά τους και κυρίως να τα αναγνωρίζουν και να μπορούν να μιλούν για αυτά.

Παιδαγωγικές παρεμβάσεις κατά την πρωινή προσέλευση των παιδιών, 08:00-09:00

19 Οκτώβρη 2018, Ανδρέας, ετών 3-4

Για το συγκεκριμένο παιδί είναι η δεύτερη χρονιά του στο σχολείο. Είναι γενικά ένα παιδί πολύ χαρούμενο, κοινωνικό και σπάνια κλαίει. Αυτή είναι μια από τις σπάνιες φορές όπου μπαίνοντας στην τάξη κρατάει αγκαλιά το μπουκάλι του με το νερό, έρχεται στο μέρος μου με σκυμμένο το κεφάλι και στέκεται μπροστά μου περιμένοντας να του μιλήσω καθώς εκείνη την ώρα έλεγα στα παιδιά τι επρόκειτο να κάνουμε στη διάρκεια της ημέρας. Τον βλέπω δακρυσμένο και του δείχνω με την κίνηση των χεριών μου να έρθει για αγκαλιά. Σφίγγεται επάνω μου, τον αφήνω για δυο λεπτά να χαλαρώσει κι έπειτα τον απομακρύνω λίγο για να μιλήσουμε.

Παιδαγωγός: -Τι έχεις αντράκο μου;

Ανδρέας: -Τη μαμά.

Παιδαγωγός: -Κλαις γιατί θέλεις τη μαμά;

Γνέφει καταφατικά.

Παιδαγωγός: -Υπάρχει όμως λόγος να κλαις; Η μαμά δεν έρχεται πάντα να σε πάρει;

Γνέφει καταφατικά.

Παιδαγωγός: -Τότε γιατί κλαις και στεναχωριέσαι;

Ανδρέας: -Θέλω τη Χρύσα μου. (Η μεγάλη του αδερφή).

Παιδαγωγός: -Η Χρύσα σου δεν είναι κι εκείνη στο σχολείο όμως;

Ανδρέας: -Έχει πυρετό, είναι στο σπίτι.

Παιδαγωγός: -Ααα, ήθελες να μείνεις κι εσύ στο σπίτι ε;

Ανδρέας: -Ναι.

Παιδαγωγός: -Ναι αλλά αν μείνεις στο σπίτι βρε μπορεί να αρρωστήσεις κι εσύ και μετά πως θα έρθεις στο σχολείο να παίζεις με τους φίλους σου;

Ανδρέας: -.....

Παιδαγωγός: -Τι λες; Θα με βοηθήσεις να μαζέψουμε τα βιβλία από τους φίλους σου και να μοιράσουμε το πρωινό; Γιατί μόνη μου δε θα προλάβω!

Ανδρέας: -Ναι!

Μετά από συζητήσεις με την ψυχολόγο του σχολείου, έχουμε καταλήξει στο συμπέρασμα πως ο καλύτερος τρόπος για να νιώσει ένα παιδί καλύτερα σε μια στιγμή που νιώθει περισσότερο ευάλωτο, είναι να του δώσουμε να αναλάβει κάποια ευθύνη, κάποιο ρόλο με τον οποίο θα νιώσει ότι το έργο του είναι σημαντικό, θα αποκτήσει θάρρος και θα

ξεχαστεί όσον αφορά αυτό που μέχρι εκείνη τη στιγμή το απασχολούσε, πράγμα που προσπαθούμε σε περιπτώσεις όπως αυτή να εφαρμόζουμε.

23 Οκτώβρη 2018, Ορφέας, ετών 3-4

Το συγκεκριμένο παιδί είναι το μικρότερο στο τμήμα και είναι η πρώτη φορά που πηγαίνει σχολείο. Η προσαρμογή του μέχρι και τώρα δεν έχει ολοκληρωθεί, αφού λείπει λόγω ασθενειών συχνά γεγονός που λειτουργεί ως ανασταλτικός παράγοντας. Το παιδί αρνείται να έρθει στο σχολείο και οι εκφράσεις που συνήθως χρησιμοποιεί είναι «δε θέλω να πάω σχολείο, θέλω να φύγεις, είσαι κακιά, δε σε θέλω». Ο αποχωρισμός από τη μαμά είναι δύσκολος σε καθημερινή βάση. Τη συγκεκριμένη μέρα μπαίνοντας στην τάξη ακολουθεί ο εξής διάλογος:

Παιδαγωγός: -Καλώς τον, καλημέρα Ορφέα μου!

Ορφέας: -Να φύγεις.

Παιδαγωγός: -Εγώ;

Ορφέας: -Ναι να φύγεις.

Παιδαγωγός: -Και που να πάω;

Ορφέας: -Να φύγεις, να πας σε άλλο σχολείο.

Παιδαγωγός: -Μα εγώ σε αυτό το σχολείο δουλεύω.

Ορφέας: -Να φύγεις.

Παιδαγωγός: -Και τα παιδάκια τα άλλα τι θα κάνουν χωρίς δασκάλα; Θα μείνουν μόνα τους;

Ορφέας: -Ναι, εσύ να φύγεις.

Παιδαγωγός: -Γιατί θέλεις να φύγω;

Ορφέας: -Δε σε θέλω.

Παιδαγωγός: -Εντάξει Ορφέα, δε πειράζει, με χρειάζονται όμως τα άλλα παιδάκια και δε μπορώ να φύγω.

Ορφέας: -Εγώ δε σε αγαπώ.

Παιδαγωγός: -Δε πειράζει, σε αγαπώ εγώ.

Ορφέας: -.....

Παιδαγωγός: -Έλα να σε πάρω μια αγκαλιά.

Ορφέας: -Δε θέλω.

Παιδαγωγός: -Εντάξει, αν θελήσεις όμως κάποια στιγμή να έρθεις να κάνουμε μια αγκαλιά ναι;

Ορφέας: -.....

29 Οκτώβρη 2018, Δέσποινα, ετών 3-4

Είναι η πρώτη της φορά στο σχολείο μαζί με τη δίδυμη αδερφή της Γεωργία. Είναι ένα παιδί αρκετά προσκολλημένο στη μητέρα, ενώ φοράει ακόμα πάνα και πιπίλα. Δεν έχει δεθεί ακόμα τόσο πολύ μαζί μας και συχνά κατά την προσέλευση ζητά την μαμά της. Τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή ήρθε στην τάξη, κάθισε και μετά από λίγο άρχισε να κλαίει.

Παιδαγωγός: -Δεσποινάκι μου τι έχεις;

Δέσποινα: -Θέλω τη μαμά.

Παιδαγωγός: -Το ξέρω αγάπη μου, η μαμά θα έρθει σε πολύ λίγο όμως, έτσι;

Δέσποινα: -Θέλω τη μαμά.

Παιδαγωγός: -Έλα λίγο εδώ να σου πω (αγκαλιά). Η μανούλα θα έρθει πολύ γρήγορα, θέλεις να την πάρουμε τηλέφωνο;

Δέσποινα: -Ναι.

Παιδαγωγός: -Ωραία, πως τη λένε τη μαμά;

Δέσποινα: -Ελένη.

Παιδαγωγός: -Εντάξει. (Παίρνω το τηλέφωνο και κάνω πως πληκτρολογώ τον αριθμό και μιλάω με τη μαμά η οποία μου επιβεβαιώνει ότι έρχεται σε λίγο). Άκουσε; Έρχεται σε λίγο.

Γνέφει καταφατικά και πηγαίνει πίσω στη θέση της έχοντας όμως σταματήσει να κλαίει. Συχνά παρατηρείται και ιδιαίτερα στην αρχή της σχολικής χρονιάς το έντονο άγχος που βιώνουν πολλά παιδιά που αποχωρίζονται τη μητέρα και κατ' επέκταση το ασφαλές περιβάλλον του σπιτιού. Είναι σημαντικό να εξηγεί ο ίδιος ο γονιός στο παιδί ότι πολύ σύντομα θα βρίσκεται κοντά του και κυρίως να μην αποχωρεί ποτέ χωρίς να χαιρετίσει το παιδί (Κούρια Ιωάννα, n.d.). Σύμφωνα με το πρόγραμμα ατομικών και κοινωνικών δεξιοτήτων για το νηπιαγωγείο (Κουρμούση, 2013), ο καλύτερος τρόπος να αντιμετωπίσει ένας παιδαγωγός μια τέτοια συμπεριφορά, είναι να προσπαθήσει να καθησυχάσει λεκτικά αρχικά το παιδί και στη συνέχεια να επιδιώξει τη σωματική επαφή, δηλαδή την αγκαλιά προκειμένου να ανακουφιστεί και να χαλαρώσει το παιδί.

12 Νοεμβρίου 2018, Ντόρα, ετών 3-4

Η Ντόρα είναι ένα παιδί ιδιαίτερα χαρούμενο κι ευχάριστο και συχνά μας εκπλήσσει με τις ενδυματολογικές της επιλογές, πολλές φορές έρχεται με φτερά στην πλάτη, έχει τύχει να έρθει με πυτζάμες, αποκριάτικη στολή, μεγάλα περίεργα καπέλα κ.α. Τη συγκεκριμένη μέρα μπήκε στην τάξη πολύ χαρούμενη και άρχισε να δείχνει σε όλους τους φίλους της τι φοράει. Έτσι λοιπόν:

Παιδαγωγός: -Ντοράκι, γιατί φοράς διαφορετικά παπούτσια;

Ντόρα: -Γιατί έτσι μου αρέσει.

Παιδαγωγός: -Η μαμά και ο μπαμπάς τι σου είπαν;

Ντόρα: -Μου είπαν ναι!

Παιδαγωγός: -Να τα φορέσεις δηλαδή;

Ντόρα: -Ναι, αφού μου αρέσουν!!

Παιδαγωγός: -Τέλεια, καλά έκανες τότε και τα φόρεσες!

Χαρούμενη για την επιλογή της και για όλες τις επιλογές της κατά καιρούς, είναι ένα παιδί που προσπαθεί να υπερασπίζεται τα θέλω της και να μην επηρεάζεται τόσο από τις απόψεις των υπολοίπων.

30 Νοεμβρίου 2018, Ορφέας, ετών 3-4

Ο Ορφέας έρχεται κλαίγοντας μέσα στην τάξη.

Παιδαγωγός: -Ορφέα μου τι έχεις;

Ορφέας: -Θέλω τη μαμά μου, με άφησε εδώ.

Παιδαγωγός: -Ε κάθε μέρα δε σε φέρνει η μαμά;

Ορφέας: -Ναι με άφησε κι έφυγε.

Παιδαγωγός: -Σε άφησε στις δασκάλες σου γιατί πρέπει να πάει στη δουλειά της, αλλά πολύ σύντομα θα γυρίσει να σε πάρει, το ξέρεις αυτό, σωστά;

Ορφέας: -Ναι αλλά εγώ δεν ήθελα να με αφήσει και δε μου έκανε αγκαλιά, έτρεχε.

Παιδαγωγός: -Εντάξει Ορφέα μου, καμιά φορά οι μεγάλοι έχουν πολλά στο μυαλό τους και ξεχνούν, έτσι και η μαμά έτρεχε να προλάβει το τρένο για να μην αργήσει στη δουλειά της και τη μαλώσουν και λίγο ξεχάστηκε και δε σε αγκάλιασε, αυτό δε σημαίνει κάτι όμως, όταν έρθει, θα της το πεις και θα σου κάνει πολλές αγκαλιές να λο θυμίζεις το πρωί, δε θα στεναχωριέσαι, έτσι;

Ορφέας: -Ναι.

Παιδαγωγός: -Άντε πήγαινε να καθίσεις στους φίλους σου.

4 Δεκεμβρίου 2018, Άγγελος, ετών 3-4

Ο Άγγελος έρχεται για πρώτη φορά στο σχολείο μας και είναι και η πρώτη του φορά σε σχολείο. Είναι ένα παιδί αρκετά χαρούμενο και εκδηλωτικό, δε παραπονιέται ποτέ και όταν θέλει κάτι, το ζητά πάντα πολύ ευγενικά.

Μια καθημερινή λοιπόν ιεροτελεστία μας πια, είναι ο εξής σύντομος αλλά τόσο περιεκτικός διάλογος:

Άγγελος: -Κυρία;

Παιδαγωγός: -Αγάπη μου!

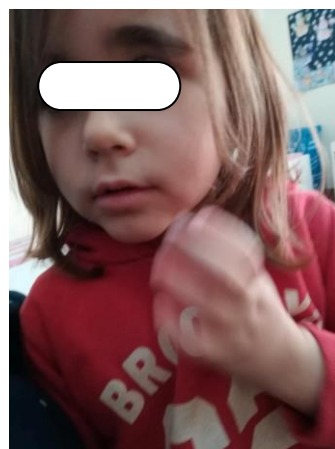
Άγγελος: -Σε αγαπάω!

Παιδαγωγός: -Κι εγώ σε αγαπάω Αγγελάκο μου!

Πάντα μένει για λίγο και μας χαμογελάει.

Παιδαγωγός: -Άντε ποντικάκι, πήγαινε να καθίσεις!

4 Δεκεμβρίου 2018, Μαρία, ετών 3-4

Μπαίνοντας στην τάξη έχει κατεβασμένο το κεφάλι της και περπατάει αργά ενώ με κοιτάει.

Παιδαγωγός: -Καλώς το Μαράκι μου.

Έρχεται κοντά μου να την πάρω αγκαλιά.

Παιδαγωγός: -Τι έχει το κορίτσι μου;

Μαρία: -Μαμά.

Παιδαγωγός: -Θέλεις τη μανούλα;

Γνέφει καταφατικά.

Παιδαγωγός: -Έχεις δίκιο, το καταλαβαίνω ότι θέλεις τη μαμά, αλλά θα έρθει γρήγορα, έτσι;

Γνέφει καταφατικά.

Παιδαγωγός: -Πάμε να παίξουμε λες; Ή να ζωγραφίσουμε λίγο πριν το πρωινό, τι θέλεις;

Μαρία: -Παίξω.

Παιδαγωγός: -Ωραία, πάμε να διαλέξεις ένα παιχνίδι.

Αρκετά συχνά, όταν θέλει κάτι, κάνει τις ίδιες κινήσεις, χαμηλώνει το κεφάλι και το βλέμμα, γέρνει το σώμα της και κοιτάει κάτω και άλλοτε μας δείχνει με το χέρι κάτι που θέλει ή κάποιον που την ενοχλεί. Από τη στιγμή που δε μπορεί να εκφραστεί λεκτικά, εκφράζεται μέσω των κινήσεων του σώματος και αυτό που προσπαθούμε, είναι να την κάνουμε να νιώσει ακόμα πιο άνετα και να αρχίσει να χρησιμοποιεί μικρές λέξεις και φράσεις. Παιδιά σαν τη Μαρία χρειάζονται συνεχώς ενθάρρυνση στο λόγο τους κι ακόμη κι αν δε μπορούν να εκφραστούν λεκτικά, οφείλουμε να τα ενθαρρύνουμε να μας δείχνουν με κινήσεις τι χρειάζεται και όταν απευθύνουμε μια ερώτηση να δίνουμε το ναι και το όχι σαν απάντηση προκειμένου το παιδί να μη πιεστεί (Κουρμούση, 2013).

4 Δεκεμβρίου 2018, Κυριάκος, ετών 3-4

Μπαίνοντας στην τάξη έχει αυτή την έκφραση.

Παιδαγωγός: -Κυριάκο μου καλημέρα. Τι έχεις; Που πήγε η χαμογελαστή φατσούλα;

Κυριάκος: -Δεν έχω.

Παιδαγωγός: -Γιατί Κυριάκο μου, τι έγινε;

Κυριάκος: -Ο μπαμπάς έφυγε και δε μου έδωσε το αυτοκινητάκι.

Παιδαγωγός: -Ήθελες να φέρεις στην τάξη ένα αυτοκινητάκι;

Κυριάκος: -Ναι.

Παιδαγωγός: -Ε ο μπαμπάς όμως ξέρει ότι δεν επιτρέπεται να φέρνουμε παιχνίδια στο σχολείο, ξέρεις γιατί; Γιατί μπορεί να χαθεί ή να μπερδευτεί με άλλου παιδιού ή να ξεχαστεί στο σχολείο, δε το θέλουμε όμως αυτό έτσι;

Κυριάκος: -Όχι.

Παιδαγωγός: -Οπότε δεν υπάρχει λόγος να θυμώνεις ε; Το αυτοκινητάκι σου θα σε περιμένει μετά το σχολείο, σύμφωνα;

Κυριάκος: -Εντάξει!

Για το υπόλοιπο της ημέρας ήταν χαμογελαστός και μάλιστα κάποια στιγμή είπε στα παιδιά στο τραπέζι του ότι έφερε ένα αυτοκινητάκι αλλά ο μπαμπάς το έχει στο αυτοκίνητο για να μη χαθεί και πως θα το πάρει όταν φύγει.

15 Ιανουαρίου 2019, Κυριάκος, ετών 3-4

Ο Κυριάκος ήρθε στο σχολείο κλαίγοντας, καθώς όπως μου είπε η μαμά είχε ένα δύσκολο βράδυ κι έχει κοιμηθεί λίγο. Πηγαίνουμε και καθόμαστε αγκαλιά στην τάξη.

Παιδαγωγός: -Τι έπαθε το αστέρι μου;

Κυριάκος: -Θέλω τη μαμά.

Παιδαγωγός: -Είσαι κουρασμένος ε;

Κυριάκος: -Ναι.

Παιδαγωγός: -Έκλαιγε πολύ ο αδερφός σου;

Κυριάκος: -Ναι και δε με άφηνε να κοιμηθώ.

Παιδαγωγός: -Έχεις δικίο Κυριάκο μου αλλά κι αυτός είναι μωρό ακόμα, δε μπορεί να μιλήσει, μόνο να κλάψει. Βγάζει δοντάκια ε;

Κυριάκος: -Ναι έχει μόνο δύο τώρα.

Παιδαγωγός: -Δύο ε; Να σε ρωτήσω, χθες μου είπες ότι πήγες στους δεινόσαυρους;

Κυριάκος: -Ναι!

Παιδαγωγός: -Δε μου είπες πολλά πράγματα, είναι ωραία; Να πάω κι εγώ να τους δω;

Κυριάκος: -Όχι εσύ είσαι μεγάλη, μόνο τα παιδάκια πηγαίνουν.

Παιδαγωγός: -Α ναι; Δε το ήξερα. Για πες μου πως ήταν;

Κυριάκος: 'Ήταν τεράστιοι με πολλά δόντια και φώναζαν 'ρρρααααααααααα' και είναι σε ένα μεγάλο σπίτι και τρώνε άχυρα.

Παιδαγωγός: -Άχυρα τρώνε; Τι είναι καλέ, γαϊδουράκια;

Κυριάκος: -Όχι καλέ, τρώνε άχυρα και έχουν μεγάλα πόδια.

Παιδαγωγός: -Πέρασες ωραία δηλαδή ε;

Κυριάκος: -Ναι πολύ ωραία.

Παιδαγωγός: -Μπράβο Κυριάκο μου, τώρα νιώθεις λίγο καλύτερα για να πας να παίζεις με τους φίλους σου;

Κυριάκος: -Ναι.

Αρκετά διστακτικός στην αρχή αλλά σύντομα ξεκίνησε να παίζει και να μιλάει με τα παιδιά στο τραπέζι του.

17 Ιανουαρίου 2019, Ορφέας, ετών 3-4

Κατά την προσέλευσή του ο Ορφέας κλαίει και παραπονιέται για τον μπαμπά του. Καθόμαστε για λίγο αγκαλιά.

Παιδαγωγός: -Ορφέα μου τι έχεις;

Ορφέας: -Θέλω το μπαμπά μου. Όχι τη γιαγιά.

Παιδαγωγός: -Ποιος σε έφερε στο σχολείο;

Ορφέας: -Η γιαγιά.

Παιδαγωγός: -Κι εσύ ήθελες το μπαμπά ε;

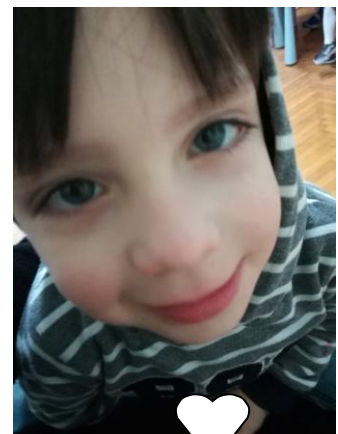
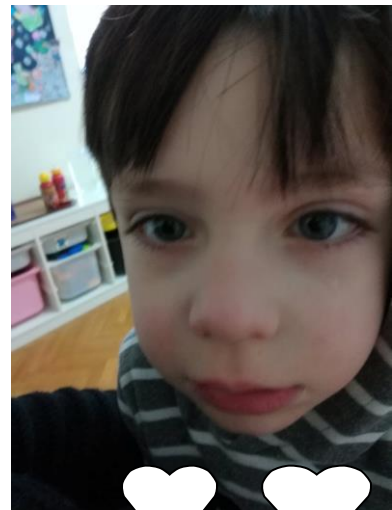
Ορφέας: -Ναι ήθελα το μπαμπά.

Παιδαγωγός: -Έλα βρε Ορφίκο, αφού η γιαγιά σου είναι τόσο καλή και σε αγαπάει, μη τη στεναχωρούμε, ο μπαμπάς έπρεπε να πάει νωρίς στη δουλειά. Α και να σου πω κάτι; Μου είπε η γιαγιά χτες που ήρθε να σε πάρει ότι σήμερα μετά το σχολείο σου έχει μια μεγάλη έκπληξη!

Ορφέας: -Τι;

Παιδαγωγός: -Μια μεγάλη έκπληξη, θα σε πάει κάπου που της ζήτησες!

Ορφέας: -Στους δεινόσαυρους; (Χαμογελάει).

Παιδαγωγός: -Α δε μπορώ να σου πω γιατί θα χαλάσω την έκπληξη και δεν είναι σωστό! Θα κάνεις λίγη υπομονή μέχρι το μεσημέρι που θα έρθει να σε πάρει, εντάξει;

Ορφέας: -Ναι!

Με ρώτησε πολλές φορές μέσα στη μέρα πότε θα έρθει η γιαγιά του, ήταν ευδιάθετος και πολύ ευγενικός και τρυφερός με όλους.

24 Ιανουαρίου 2019, Κυριάκος ετών 3-4

Κατά την είσοδό του στην τάξη ο Κυριάκος είναι μουτρωμένος. Τον καλημερίζω και του λέω να αφήσει το μπουκάλι του και να καθίσει σε ένα τραπέζι. Αντί για αυτό ο Κυριάκος αρχίζει να περπατάει γύρω από τα τραπέζια αρχικά αργά και στην πορεία όλο και πιο γρήγορα. Του μιλάω αλλά δε μου απαντάει, με κοιτάζει απλά και συνεχίζει. Τα υπόλοιπα παιδιά μου λένε τι κάνει και τους απαντώ πως δεν πειράζει, απλά όποιος είναι όρθιος, όταν

έρθει η ώρα του παιχνιδιού δε θα μπορεί να παίξει. Με κοιτάζει θυμωμένος και περπατάει ακόμα πιο γρήγορα.

Παιδαγωγός: -Κυριάκο έλα κοντά μου σε παραγγάλω.

Συνεχίζει.

Παιδαγωγός: -Κυριάκο θέλω να σου πω, έλα λίγο εδώ.

Έρχεται.

Παιδαγωγός: -Συμβαίνει κάτι και δε μπορείς να καθίσεις;

Κυριάκος: -Δε θέλω.

Παιδαγωγός: -Δε θέλεις να καθίσεις;

Κυριάκος: -Όχι.

Παιδαγωγός: -Ναι αλλά δε γίνεται να είσαι όρθιος. Καταρχήν σε λίγο θα έρθουν και τα άλλα παιδάκια και δε θα βρεις να καθίσεις; Τι θα κάνεις; Θα μείνεις όρθιος όλη μέρα; Θα κουραστείς!

Γνέφει καταφατικά.

Παιδαγωγός: -Λοιπόν άκου να σου πω τι θα κάνουμε, θα πας να καθίσεις τώρα αλλά για σήμερα θα είσαι ο βοηθός μου, όταν θα σε χρειάζομαι θα σε φωνάξω οπότε δε θα κάθεται, θα σε φωνάξω σε λίγο για να μοιράσουμε μαζί το πρωινό στα παιδάκια. Συμφωνείς;

Κυριάκος: -Ναι!

Παιδαγωγός: -Ωραία, κάθισε γιατί σε λίγο θα σε χρειαστώ!

Μέχρι και την ώρα του ύπνου η συμπεριφορά του ήταν πολύ καλή. Μετά τον απογευματινό ύπνο, κατά τη διάρκεια του ελεύθερου παιχνιδιού πριν από την αποχώρηση είχε την ίδια αντίδραση. Περιφερόταν στο χώρο για πέντε περίπου λεπτά.

Παιδαγωγός: -Κυριάκο θα καθίσεις σε παρακαλώ; Δεν είμαστε όρθιοι τώρα.

Με κοιτάζει και συνεχίζει.

Παιδαγωγός: -Κυριάκο σε παρακαλώ κάθισε να παίξεις.

Γνέφει αρνητικά και συνεχίζει.

Παιδαγωγός: -Τελευταία ευκαιρία, θα μετρήσω μέχρι το τρία, αν δεν έχεις καθίσει δε θα πάρεις κανένα παιχνίδι μέχρι να φύγεις. Ένα. Δύο.

Κάθεται.

Παιδαγωγός: -Τρία. Μπράβο σου που κάθισες, είσαι πολύ σωστός!

Συνετίζεται πλέον πιο εύκολα χωρίς να χρειάζεται να ειπωθεί κάτι πολλές φορές συγκριτικά με τον πρώτο καιρό που η δυσκολία του ήταν μεγαλύτερη.

2 Απριλίου 2019, Μαρία, ετών 4

Η Μαρία, μετά από συζητήσεις με τη μαμά ως προς την αδυναμία της στο λόγο, ξεκίνησε εδώ και λίγο καιρό

λογοθεραπεία και μέρα με τη μέρα βελτιώνεται πολύ στο λεκτικό τομέα.

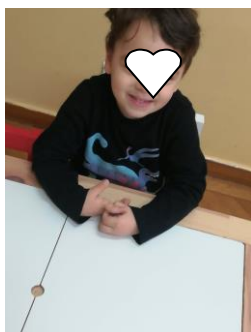
Κατά την προσέλευσή της στην τάξη είναι χαμογελαστή κι έρχεται κοντά μου, μου λέει για πρώτη φορά σωστά

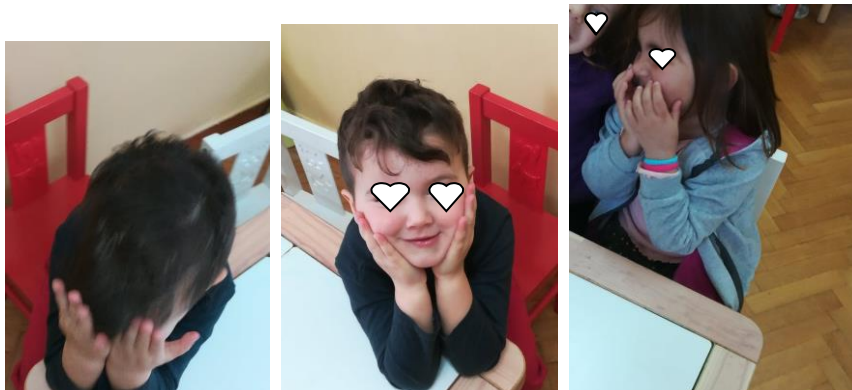

τη λέξη «αγκαλιά» και με σφίγγει ενώ μετά από λίγο απομακρύνεται και πηγαίνει να βρει τους φίλους της. Είναι πολύ σημαντικό το γεγονός ότι εκφράζεται πια χωρίς συστολή, αφού νιώθει και μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση με τη σταδιακή βελτίωση του λόγου της.

9 Απριλίου 2019, παιδιά ετών 3-4

Όταν συγκεντρωθήκαμε όλοι μαζί και πήγαμε στην τάξη μας, επειδή δεν είχαμε πολύ χρόνο μέχρι να πάρουμε πρωινό, δε μοιράστηκαν παιχνίδια στα τραπέζια. Αντί για αυτό, ξεκίνησα να τους μιλάω με πολλές και διαφορετικές φωνές, λέγοντας κάθε φορά πως αυτή είναι η φωνή μου κάτι που τους φάνηκε πολύ αστείο κι έγινε το θέμα συζήτησης της τάξης για το υπόλοιπο της ημέρας.

9 Απριλίου 2019, Κυριάκος, ετών 3-4

Κατά την προσέλευσή του στο σχολείο και την είσοδό του στην τάξη, κάνει για άλλη μια φορά το ίδιο πράγμα, γυρίζει μέσα στην τάξη καθώς δε θέλει να καθίσει εκεί που του είπα. Πλέον, έχει μάθει όμως πως δε γίνεται να συζητάμε συνέχεια το ίδιο πράγμα οπότε απλά στέκομαι και τον κοιτάζω. Με κοιτάζει κι αυτός. Τα παιδιά μου λένε ότι δε

κάθεται και τους απαντώ πως δεν υπάρχει πρόβλημα, απλά δε θα πάρει παιχνίδι μετά. Έρχεται μπροστά μου και μου μιλάει πολύ

σιγά για να μου πει στο τέλος πως δε θέλει να καθίσει. Του απαντώ αυτό που είπα και στα παιδιά. Με κοιτάζει θυμωμένος κι έπειτα από μερικά δευτερόλεπτα κατευθύνεται στη θέση του.

Παιδαγωγικές παρεμβάσεις κατά τη διάρκεια του ελεύθερου παιχνιδιού, 10:30-11:45

24 Οκτώβρη 2018, Ορφέας, ετών 3-4

Το παιδί αυτό σήμερα ήρθε με καλύτερη διάθεση και λιγότερο αρνητισμό συγκριτικά με τις προηγούμενες ημέρες. Αυτό που προσπαθούμε τώρα, είναι να τον βοηθήσουμε να ενταχθεί καλύτερα στο τμήμα και να δεθεί σταδιακά με τα παιδιά. Προσπαθεί με έναν δικό του τρόπο να μπει σε μια παρέα επιλέγοντας συνήθως να φωνάζει σε κάποιον και να προσπαθήσει να του επιβληθεί. Τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή, παρατηρούσα για αρκετή ώρα πως λόγω της συμπεριφοράς του τα παιδιά δε του μιλούσαν ή τον κοιτούσαν επιφυλακτικά. Σηκώθηκε κάποια στιγμή, ήρθε και κάθισε δίπλα μου. Τον κοίταξα για λίγο χωρίς να του μιλήσω, ενώ εκείνος απέφυγε να με κοιτάξει, κοιτούσε επίμονα τον πίνακα που βρισκόταν πίσω μου

στερεωμένος στον τοίχο.

Παιδαγωγός: -Ορφέα μου τι έγινε; Δε παίζεις;

Ορφέας: -Όχι.

Παιδαγωγός: -Κουράστηκες;

Ορφέας: -Ναι κουράστηκα.

Εξακολουθεί να κοιτάει τον πίνακα.

Παιδαγωγός: -Οπότε ήρθες να κάτσεις εδώ για λίγο να ξεκουραστείς;

Ορφέας: -Ναι.

Παιδαγωγός: -Γιατί δε ξεκουραζόσουν στο τραπέζι σου;

Ορφέας: -.....

Παιδαγωγός: -Θα μου πεις;

Ορφέας: -Ο πίνακας με πειράζει.

Παιδαγωγός: -Σε πειράζει;

Ορφέας: -Ναι, είναι αριστερά.

Παιδαγωγός: -Τι σου κάνει δηλαδή;

Ορφέας: -Μου κάνει έτσι (μου δείχνει με τα χέρια του).

Παιδαγωγός: -Ο πίνακας;

Ορφέας: -Ναι ο πίνακας.

Παιδαγωγός: -Πως το κάνει; Έχει χέρια;

Ορφέας: -Ναι.

Παιδαγωγός: -Έχει και όνομα;

Ορφέας: -Ναι, είναι ο πίνακας.

Έχει αρχίσει να γελάει και είναι η πρώτη φορά που γελάει από την πρώτη του μέρα στο σχολείο, καθώς και η πρώτη φορά που απευθύνεται σε εμένα για να μου πει τι τον απασχολεί. Μου ζήτησε μετά από λίγο να βγούμε στην αυλή να παίξει με την κάμπια, οπότε θέλοντας να ενισχύσω τη σημερινή του ευχάριστη διάθεση, του το υποσχέθηκα.

2 Νοεμβρίου 2018, Ορφέας, ετών 3-4

Την ώρα του ελεύθερου παιχνιδιού, ο Ορφέας αρχίζει ξαφνικά να φωνάζει.

Παιδαγωγός: -Ορφέα τι γίνεται; Γιατί φωνάζεις;

Ορφέας: -Μ' ενοχλεί ο Ορφέας.

Παιδαγωγός: -Εσύ ποιος είσαι;

Ορφέας: -Ο «Μπουμπαμπούμπας»! (Και γελάει).

Παιδαγωγός: -Ο Μπουμπαμπούμπας είσαι; Δεν είσαι ο Ορφέας;

Ορφέας: -Είμαι ο Μπουμπαμπούμπας!

Παιδαγωγός: -Είσαι ο Μπουμπαμπούμπας και σε ενοχλεί ο Ορφέας;

Ορφέας: -Ναι!!

Παιδαγωγός: -Μάλιστα...Και τι σου κάνει;

Ορφέας: -Με κλωτσάει έτσι.

Παιδαγωγός: -Όπως τον πίνακα που έχει χέρια;

Ορφέας: -Ναι με κλωτσάει.

Παιδαγωγός: -Ο Ορφέας σε κλωτσάει.

Ορφέας: -Ναι.

Παιδαγωγός: -Ωραία, πες του αυτό που έχουμε πει, ότι τα χέρια είναι για το σώμα μας και θα σταματήσει να σε ενοχλεί.

Γελάει.

Είναι ένα παιδί με πολύ καλή αίσθηση του χιούμορ, κάτι που έχει αρχίσει να μας δείχνει τον τελευταίο καιρό σε ανύποπτο χρόνο. Τη συγκεκριμένη στιγμή θεωρεί πως μας κάνει πλάκα αφού όση ώρα μιλάμε, γελάει. Το χιούμορ είναι ίσως ο τρόπος που επιλέγει τελευταία προκειμένου να τραβήξει επάνω του την προσοχή των παιδιών αλλά και τη δική μας, προκειμένου έτσι να ενταχθεί πιο εύκολα στο σύνολο της τάξης.

5 Δεκεμβρίου 2018, Κυριάκος, ετών 3-4

Μια από τις κινήσεις που κάνει

όταν νιώθει θυμωμένος, είναι να κάνει βόλτες γύρω γύρω στην τάξη ενώ τα υπόλοιπα παιδιά είναι στα τραπέζια και παίζουν. Ξεκινάω λέγοντάς του να βρει μια θέση, με αγνοεί και συνεχίζει ενώ με κοιτά με θυμωμένο ύφος.

Παιδαγωγός: -Κυριάκο θα καθίσεις;

Κυριάκος: -.....

Παιδαγωγός: -Νομίζω ότι πρέπει να καθίσεις τώρα, δε γίνεται να είσαι όρθιος.

Με αγνοεί και με κοιτάζει.

Παιδαγωγός: -Ελα λίγο εδώ σε παρακαλώ να σου πω.

Έρχεται και τον παίρνω λίγο στην άκρη και καθόμαστε.

Παιδαγωγός: -Θέλεις να μου πεις τι έχεις;

Κυριάκος: -Εγώ δε θέλω να κάτσω εκεί.

Παιδαγωγός: -Που εκεί;

Κυριάκος: -Εκεί που είπε η κυρία. (αναφέρεται στην άλλη παιδαγωγό).

Παιδαγωγός: -Η κυρία σου είπε εκεί γιατί δεν έχει άλλη θέση άδεια τώρα, είστε πολλά παιδάκια.

Κυριάκος: -Ναι αλλά εγώ δε θέλω.

Παιδαγωγός: -Δε σου αρέσει μήπως το παιχνίδι που παίζουν σε αυτό το τραπέζι;

Κυριάκος: -Ναι.

Παιδαγωγός: -Ποιο σου αρέσει;

Κυριάκος: -Αυτό (μου δείχνει).

Παιδαγωγός: -Ωραία, άκου να σου πω τι θα κάνουμε, θα πας τώρα να καθίσεις εκεί που σου είπε η κυρία και μόλις φύγει κάποιο παιδάκι από το τραπέζι που θέλεις, θα σε φωνάξω να πας εκεί, σύμφωνοι;

Κυριάκος: -Εντάξει!

Παιδαγωγός: -Κι άλλη φορά χωρίς μούτρα είπαμε ε, θα έρχεσαι να μου λες τι θέλεις!

Κυριάκος: -Ναι!

13 Δεκεμβρίου 2018, Ζωή, ετών 3-4

Η Ζωή έρχεται για δεύτερη χρονιά στο σχολείο μας. Είναι ένα παιδί αρκετά δυναμικό, ευδιάθετο, με πολύ καλό γνωστικό και λεκτικό επίπεδο και αρκετά ανεξάρτητη για την ηλικία της. Τον τελευταίο καιρό και ειδικά την ώρα προσέλευσης και αποχώρησης, αλλά και μέσα στη μέρα, ζητά πολλές φορές τη μαμά και τον μπαμπά και συνήθως με κλάμα. Όταν το ανέφερα στη μητέρα, μου είπε πως τον τελευταίο καιρό έχει ο μεγάλος της αδερφός (παιδί που είχαμε τις προηγούμενες χρονιές στο σχολείο) προβλήματα συμπεριφοράς στο σχολείο και πως έχουν ρίξει όλη τους την προσοχή στο να εφαρμόσουν αυτά που τους είπαν, με αποτέλεσμα η Ζωή να νιώθει παραμελημένη και να μη λαμβάνει την προσοχή που χρειάζεται αλλά μου διαβεβαίωσε πως θα προσπαθήσουν να βρουν τις ισορροπίες τους.

Παιδαγωγός: -Ζωή μου είσαι καλά;

Ζωή: -Θέλω τη μαμά.

Παιδαγωγός: -Το ξέρω αγάπη μου, αλλά θα έρθει σε λίγο, τώρα είναι στη δουλειά, εντάξει;

Ζωή: -Κι ο μπαμπάς;

Παιδαγωγός: -Και ο μπαμπάς ναι, σήμερα ποιος θα έρθει να σε πάρει;

Ζωή: -Η μαμά με το Νικόλα.

Παιδαγωγός: -Α θα πάρει πρώτα τον αδερφό σου από το σχολείο ε;

Ζωή: -Ναι.

Παιδαγωγός: -Πως τα πάει ο Νικόλας στο μεγάλο σχολείο, του αρέσει;

Ζωή: -Όχι, τον μαλώνουν συνέχεια και δε θέλει να πάει.

Παιδαγωγός: -Στο σπίτι διαβάζει;

Ζωή: -Η μαμά κι ο μπαμπάς όλη μέρα είναι μαζί του και διαβάζουν και του λένε πράγματα.

Παιδαγωγός: -Κι εσύ τι κάνεις;

Ζωή: -Παίζω με τις κούκλες μου.

Παιδαγωγός: -Τον αφήνεις να διαβάσει ε; Δε κάνεις μαμουνιές;

Ζωή: -Καμιά φορά κάνω και η μαμά με μαλώνει.

Παιδαγωγός: -Το καταλαβαίνω αλλά κι εσύ πρέπει να κάνεις λίγο υπομονή ε; Σε λίγο θα συνηθίσει ο Νικόλας το σχολείο και θα παίζετε πάλι όλοι μαζί.

Ζωή: -Ναι.

Παιδαγωγός: -Δε χρειάζεται όμως να στεναχωριέσαι, έτσι;

Ζωή: -Ναι, αλλά η μαμά που είναι;

Παιδαγωγός: -Θα την πάρω τηλέφωνο να έρθει, εντάξει;

Ζωή: -Ναι.

Παιδαγωγός: -Θα πας να παίξεις τώρα;

Ζωή: -Ναι.

Όταν επέστρεψε στο παιχνίδι της αρχικά ήταν «μαζεμένη» αλλά στην πορεία ξεχάστηκε και συνέχισε να παίζει ευδιάθετη μέχρι και την ώρα που έφυγε.

20 Δεκεμβρίου 2018, Κυριάκος, ετών 3-4

Τη συγκεκριμένη μέρα το παιδί ήρθε στο σχολείο αρκετά κακόκεφο και πολλές φορές μέσα στη μέρα μιλούσε και φερόταν απότομα. Την ώρα του ελεύθερου παιχνιδιού, συνηθίζουμε σε κάθε ένα από τα τέσσερα τραπέζια της τάξης να δίνουμε και ένα διαφορετικό παιχνίδι και μόλις περάσουν δεκαπέντε - είκοσι λεπτά, αλλάζουν μεταξύ τους προκειμένου όλοι να παίξουν από λίγο με όλα και να μη χάσουν το ενδιαφέρον τους. Ο Κυριάκος ενώ ξέρει πως έτσι παίζουμε καθημερινά, ξεκίνησε κάποια στιγμή να φωνάζει λέγοντας «εγώ δε θέλω να παίξω με αυτό», να πετάει την καρέκλα του αλλά και τα παιχνίδια του κάτω. Τα παιδιά από τα υπόλοιπα τραπέζια τον κοιτούσαν κάτι που έκανε την έκρηξή του ακόμα πιο μεγάλη τόσο που πηγαίνοντας κοντά του για να του μιλήσω, άρχισε να κλωτσάει και να με σπρώχνει. Τον απομάκρυνα από το τραπέζι προκειμένου να μην ενοχλεί τα παιδιά. Η συνάδελφος προσπάθει να τον πάρει αγκαλιά ενώ εκείνος τη σπρώχνει και φωνάζει.

Του λέμε να ηρεμήσει και να αναπνεύσει για να μπορέσουμε να μιλήσουμε. Ο διάλογος δεν είναι ξεκάθαρος καθώς συνεχίζει να κλαίει παράλληλα αλλά αυτό που μας είπε ότι εν τέλει τον ενόχλησε και αντέδρασε έτσι ήταν το ότι το παιχνίδι που ήθελε, πήγε πρώτα σε άλλα παιδιά και τραπέζι και όχι στον ίδιο. Του εξηγήσαμε ότι αυτό το κάνουμε κάθε μέρα και ποτέ δεν έχει διαμαρτυρηθεί αφού ξέρει και ο ίδιος ότι σε πολύ λίγη ώρα θα έρθει η σειρά του να παίξει και με αυτό. Όταν πια ηρέμησε μετά από 7 λεπτά περίπου, μας είπε ότι θα καθίσει σωστά να παίξει στο τραπέζι του με όποιο

παιχνίδι είναι τώρα επάνω και πως θα περιμένει αυτό που θέλει με υπομονή μέχρι να έρθει η σειρά του. Το αποδέχτηκε, μας ζήτησε συγγνώμη, μας αγκάλιασε και γύρισε στο τραπέζι του.

14 Ιανουαρίου 2019, Ζωή, ετών 3-4

Η Ζωή ήρθε σήμερα αρκετά κακόκεφη και δυσκολεύτηκε πολύ να αποχωριστεί τη μαμά της. Γενικά μετά τις γιορτές των Χριστουγέννων πολλά παιδιά περνούν μια φάση προσαρμογής που όμως κρατάει λίγο. Η Ζωή τις πρώτες μέρες που άνοιξε το σχολείο ήταν άρρωστη οπότε παρέμεινε στο σπίτι για μεγαλύτερο διάστημα. Την πρώτη της μέρα επέλεξε μόνη της που θα παίξει και με ποιους αλλά σύντομα την είδα να σταματάει το παιχνίδι της, να στέκεται στον τοίχο και να κοιτάει προς το μέρος μου έτοιμη να βάλει τα κλάματα.

Παιδαγωγός: -Ζωή μου έλα λίγο εδώ.

Έρχεται και την παίρνω αγκαλιά.

Παιδαγωγός: -Τι έχεις και δε χαμογελάς;

Στεναχωρήθηκες για κάτι.

Γνέφει καταφατικά.

Παιδαγωγός: -Έγινε κάτι με κάποιον φίλο σου;

Ζωή: -Όχι.

Παιδαγωγός: -Τι έχεις τότε;

Ζωή: -Θέλω τη μαμά.

Παιδαγωγός: -Το ξέρω ότι θέλεις τη μαμά και έχεις δίκιο. Κι εμένα μου λείπει η μαμά μου.

Γελάει.

Παιδαγωγός: -Αλήθεια, τι νομίζεις στους μεγάλους δε λείπει η μαμά και ο μπαμπάς; Η δική σου μαμά είναι στο σχολείο της τώρα και κάνει μάθημα στα παιδάκια ε;

Ζωή: -Ναι.

Παιδαγωγός: -Ωραία, σε λίγο λοιπόν που τελειώνει από τη δουλειά θα είναι εδώ, υπάρχει λόγος να στεναχωριέσαι και να μη παίζεις μωρέ; (Τη γαργαλάω).

Γνέφει αρνητικά.

Παιδαγωγός: -Είδες λοιπόν; Θα πας να παίζεις και η μαμά θα έρθει όσο πιο γρήγορα μπορεί, σύμφωνα;

Ζωή: -Ναι!

Παιδαγωγός: -Φιλί και πας να παίζεις!

Όταν επέστρεψε στους φίλους της ήταν αρκετά ευδιάθετη μέχρι και την ώρα που αποχώρησε. Είναι ένα παιδί που χρειάζεται την επιβεβαίωση καθώς τη βοηθά να καταπολεμεί το άγχος του αποχωρισμού από τους γονείς.

14 Ιανουαρίου 2019, Αντρέας και Σταύρος, ετών 3-4

Την ώρα του ελεύθερου παιχνιδιού τον παρατηρώ να πειράζει το παιδί που παίζει δίπλα του αλλά δεν επεμβαίνω. Συνεχίζει να ενοχλεί το παιδί και του χαλάει το παιχνίδι, το άλλο παιδί είναι έτοιμο να διαμαρτυρηθεί και ο Αντρέας με κοιτάζει και αμέσως λέει στο παιδί «θα σου το φτιάξω πάλι» αλλά το παιδί έρχεται και μου λέει ότι ο Αντρέας του χάλασε το παιχνίδι.

Παιδαγωγός: -Αντρέα έλα λίγο εδώ.

Έρχεται και κάθεται δίπλα μου κοιτώντας στο πάτωμα.

Παιδαγωγός: -Τι έγινε με τον φίλο σου;

Σουφρώνει τα χείλη κι ετοιμάζεται να κλάψει.

Παιδαγωγός: -Δε σε μαλώνω Αντρέα, θέλω να μου πεις απλά τι έγινε, δε χρειάζεται να κλαις. Σε ενόχλησε ο Σταύρος;

Γνέφει καταφατικά.

Παιδαγωγός: -Τι σου έκανε δηλαδή;

Αντρέας: -Μου πήρε το κίτρινο τουβλάκι το μεγάλο.

Παιδαγωγός: -Χωρίς να σε ρωτήσει;

Γνέφει καταφατικά.

Παιδαγωγός: -Κι εσύ τι έκανες;

Κατεβάζει το κεφάλι και ψιθυρίζει:

Αντρέας: -Το χάλασα.

Παιδαγωγός: -Και ήταν σωστό που του το χάλασες;

Αντρέας: -Όχι.

Παιδαγωγός: -Τι έπρεπε να κάνεις;

Αντρέας: -Να του πω να μου το δώσει.

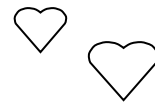
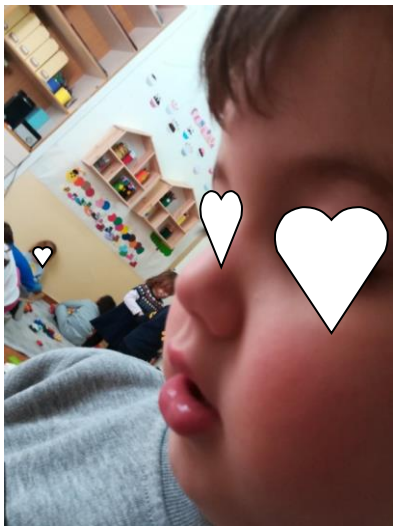
Παιδαγωγός: -Πολύ σωστά, να του πεις να σου το δώσει κι αν δε το δώσει να το πεις σε εμένα, όχι όμως να του χαλάσεις το παιχνίδι, έτσι;

Αντρέας: -Ναι.

Παιδαγωγός: -Το κατάλαβες ότι ήταν λάθος;

Αντρέας: -Ναι.

Παιδαγωγός: -Ωραία, θα πας τώρα πίσω, θα πεις στο Σταύρο τον φίλο σου ότι δε το ήθελες και θα τον βοηθήσεις να ξαναφτιάξει το παιχνίδι του και να σου δώσει αυτό που σου πήρε, έτσι Σταύρο; Γνέφουν καταφατικά και οι δύο.

Επέστρεψαν στο παιχνίδι τους και έπαιξαν και οι δύο αρκετά ευδιάθετοι.

14 Ιανουαρίου 2019, Κυριάκος, ετών 3-4

Την ίδια ώρα, ο Κυριάκος ξαφνικά αρχίζει να πετάει τα τουβλάκια και να τα πατάει με το πόδι του φωνάζοντας και κλαίγοντας. Τον φωνάζω να έρθει κοντά μου και φωνάζει περισσότερο. Πλησιάζω και τον πιάνω από το χέρι για να τον απομακρύνω από το χαλί και να μπορέσει να ηρεμήσει, προσπαθώ να τον πάρω αγκαλιά και με σπρώχνει. Συνεχίζει να φωνάζει κι ένα άλλο παιδί μου ζητάει να πάει στο μπάνιο οπότε αναλαμβάνει η συνάδελφος να τον πάρει αγκαλιά για να ηρεμήσει. Όταν επιστρέφω πηγαίνω κοντά του:

Παιδαγωγός: -Κυριάκο ηρέμησες; Πάρε ανάσες να ηρεμήσεις λίγο γιατί έτσι δε μπορούμε να μιλήσουμε. Ηρέμησες;

Κυριάκος: -Ναι.

Παιδαγωγός: -Ωραία, για ποιο λόγο αυτή η συμπεριφορά, πατάμε εδώ τα παιχνίδια μας; Φωνάζουμε στους φίλους μας; Έχω στεναχωρηθεί πολύ. Θες να μου πεις τι έγινε;

Κυριάκος: -Μου είπε ότι δεν είναι αυτοκίνητο.

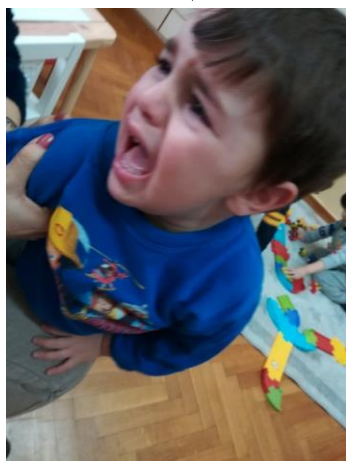
Παιδαγωγός: -Έφτιαξες με τα τουβλάκια ένα αυτοκίνητο;

Κυριάκος: -Ναι.

Παιδαγωγός: -Και ποιος σου είπε ότι δεν είναι;

Κυριάκος: -Η Ιωάννα.

Παιδαγωγός: -Ωραία, εσύ μπορείς να της πεις ότι αυτό έφτιαξα κι εμένα μου αρέσει πολύ, δεν είναι λόγος αυτός να συμπεριφέρεσαι έτσι και να στεναχωριόμαστε όλοι. Θέλω να το σκεφτείς πολύ καλά αυτό π

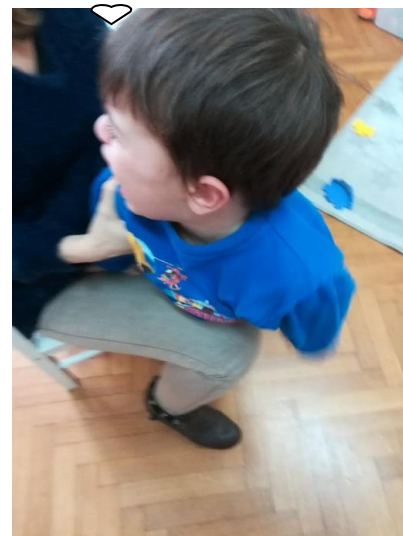

λες τι σε ενοχλεί και να μη κάνεις έτσι;. Εντάξει;

Κυριάκος: -Ναι.

Παιδαγωγός: -Χαίρομαι, πήγαινε να παίξεις και θέλω τη σωστή τη συμπεριφορά που ξέρω ότι έχεις!!!

Χαμογελάει και γνέφει καταφατικά. Μετά από λίγο ένα άλλο παιδί του πήρε ένα τουβλάκι, του είπε όμως αμέσως να του το δώσει πίσω και ότι μπορεί να του το δώσει σε λίγο. Για το υπόλοιπο της ημέρας δε παραπονέθηκε για κάτι.

Τεχνική που συχνά χρησιμοποιούμε είναι και πάλι η τεχνική της αναπνοής που βοηθά το παιδί να ηρεμήσει και να επανέλθουν και οι παλμοί της καρδιάς του (Κουρμούση, 2013).

14 Ιανουαρίου 2019, Ορφέας, ετών 3-4

Την ίδια στιγμή που η συνάδελφός μου προσπαθεί να πάρει αγκαλιά τον Κυριάκο για να ηρεμήσει, ο Ορφέας βλέποντας λίγο τρομαγμένος τις αντιδράσεις του, έρχεται και κάθεται ακριβώς δίπλα του κοιτάζοντας προσεκτικά. Όταν ο Κυριάκος ηρέμησε κι επέστρεψε στο παιχνίδι του, πήγα κοντά στον Ορφέα.

Παιδαγωγός: -Ορφίκο μου γιατί κάθισαι εδώ;

Ορφέας: -Ηθελα να ακούσω τι έπαθε ο Κυριάκος.

Παιδαγωγός: -Γιατί;

Ορφέας: -Γιατί φώναζε και με τρόμαξε.

Παιδαγωγός: -Ο Κυριάκος είχε ένα πρόβλημα αλλά τώρα το λύσαμε.

Ορφέας: -Τι πρόβλημα;

Παιδαγωγός: -Βρε δε χρειάζεται να τα ξέρεις όλα, το λύσαμε όμως το πρόβλημά του και δες, είναι μια χαρά και παίζει.

Ορφέας: -Ναι.

Παιδαγωγός: -Άντε, πήγαινε κι εσύ τώρα να παίζεις.

Ορφέας: -Εντάξει.

Μετά από λίγο πήγε κοντά στον Κυριάκο, πλησίασε πολύ κοντά του κοιτώντας τον στα μάτια και σήκωσε το χέρι του να του χαϊδέψει τα μαλλιά. Έπειτα κάθισε δίπλα του και συνέχισε να παίζει.

14 Ιανουαρίου 2019, Αθηνά - Αναστασία, ετών 3-4

Την ώρα του ελεύθερου παιχνιδιού, μια ομάδα τριών κοριτσιών, διαλέγουν να παίξουν στην κουζίνα, για να γίνει πιο ενδιαφέρον το παιχνίδι τους, τους δίνουμε αληθινά μακαρόνια και όσπρια που χρησιμοποιούμε για τις κατασκευές. Κάποια στιγμή τις ακούω να μιλούν σε διαφορετικό τόνο και ξαφνικά να φωνάζουν. Η Αθηνά έχει σηκωθεί από τη θέση της και κάθεται στο πάτωμα ενώ φωνάζει στην Αναστασία «δε σε έχω φίλη μου» και η Αναστασία της έχει γυρίσει την πλάτη κι έχει βάλει το χέρι στο στόμα. Τότε, το παιδί που κάθεται δίπλα στην Αθηνά μου λέει: «Κυρία, η Αθηνά και η Αναστασία μαλώνουν».

Πηγαίνω κοντά στο τραπέζι τους:

Παιδαγωγός: -Κορίτσια μου τι έγινε;

Αθηνά: -Κυρία η Αναστασία πήρε όλα τα μακαρόνια μπροστά της και μου είπε ότι δε θα παίξει μαζί μου.

Αναστασία: -Όχι δε τα πήρα, θα σου δώσω τώρα, θα τα μοιράσω.

Παιδαγωγός: -Για τα μακαρόνια γίνεται αυτό; Αθηνά κάθισε σωστά σε παρακαλώ, δε μου αρέσουν οι κουβέντες που ακούω. Εσείς είστε φίλες, δε μπορείτε να βρείτε τη λύση αλλιώς;

Αθηνά: -Μα δε με έχει φίλη της.

Αναστασία: -Σε έχω.

Αθηνά: -Μα μου είπες δε με έχεις.

Αναστασία: -Σου έκανα πλάκα.

Αθηνά: -Αλήθεια λες;

Αναστασία: -Ναι, θα σου δώσω τα φασόλια και θα μαγειρέψουμε μαζί. Και με τη Δέσποινα, εντάξει;

Αθηνά: -Εντάξει. Τώρα είμαστε φίλες έτσι;

Αναστασία: -Ναι είμαστε!

Παιδαγωγός: -Μπράβο τα κορίτσια μου, έτσι θέλω να σας ακούω να μιλάτε πάντα, εντάξει;

Και οι δυο μαζί: Ναι!

Το παιχνίδι τους συνεχίστηκε μια χαρά μετά από αυτό και μάλιστα έπειτα από λίγο η Αθηνά μου ζήτησε να πάει να καθίσει δίπλα στη φίλη της.

15 Ιανουαρίου 2019, Κυριακός, ετών 3-4

Την ίδια μέρα, την ώρα του ελεύθερου παιχνιδιού κι ενώ μοιράστηκαν όπως πάντα τέσσερα διαφορετικά παιχνίδια σε κάθε τραπέζι για να κάνουμε σταδιακά αλλαγές, ξεκίνησε να φωνάζει, έπεσε στο πάτωμα και πετούσε κάτω τα παιχνίδια τα δικά του και των άλλων παιδιών. Πηγαίνω κοντά του, τον σηκώνω και τον απομακρύνω από το τραπέζι για να μην ενοχλούνται και τα υπόλοιπα παιδιά.

Παιδαγωγός: -Κυριάκο αν δε σταματήσεις να φωνάζεις έτσι δε θα μιλήσουμε, θα χάσεις το παιχνίδι σου και δεν υπάρχει λόγος. Πάρε ανάσες να ηρεμήσεις σε παρακαλώ.

Κυριάκος: -Δε θέλω.

Παιδαγωγός: -Τι δε θέλεις;

Κυριάκος: -Να παίξω.

Παιδαγωγός: -Δε θες να παίζεις; Ωραία, πες μου τι θέλεις να κάνεις, χωρίς φωνή παρακαλώ.

Κυριάκος: -Δε θέλω αυτό.

Παιδαγωγός: -Ποιο;

Κυριάκος: -Το παιχνίδι.

Παιδαγωγός: -Δε θες το παιχνίδι στο τραπέζι σου;

Κυριάκος: -Ναι.

Παιδαγωγός: -Ναι αλλά ξέρεις ότι έτσι κάνουμε, παίζετε όλα τα παιδάκια από λίγο σε κάθε παιχνίδι, είναι κανόνας της τάξης μας, το ξέχασες;

Κυριάκος: -Ναι αλλά θέλω το άλλο.

Παιδαγωγός: -Ωραία, θα παίζεις για λίγο με αυτό που έχεις και σε λίγο θα έρθει η σειρά σου να πας εκεί, βλέπεις κανέναν άλλο να κλαίει; Το ξέρεις πως είναι και στεναχωρήθηκα πολύ με αυτή τη συμπεριφορά. Χάλασες και το παιχνίδι των φίλων σου. Έχεις άλλη μια ευκαιρία να παίζεις σωστά τώρα που θα γυρίσεις στο τραπέζι, αλλιώς θα πρέπει να φύγεις για λίγο από την παρεούλα σου να πάρεις κι άλλες ανάσες. Είσαι εντάξει να παίζεις;

Κυριάκος: -Ναι.

Παιδαγωγός: -Ωραία, δώσε μου ένα φιλί και πήγαινε.

Η συμπεριφορά του όταν επέστρεψε στο τραπέζι ήταν πολύ σωστή, έπαιξε όμορφα και μιλούσε ευγενικά στους φίλους του. Πολλές φορές τα παιδιά νιώθουν θυμό τον οποίον δε ξέρουν πως να διαχειριστούν και οι αντιδράσεις τους ποικίλλουν. Στη συγκεκριμένη περίπτωση χρησιμοποιήθηκε χαμηλός τόνος φωνής και διάλογος, καθώς είναι πολύ σημαντικό όταν νιώθουμε θυμό να το συζητάμε προκειμένου να νιώσουμε καλύτερα (Λαμπρινέα, 2009).

15 Ιανουαρίου 2019, Ζωή, ετών 3-4

Μου ζήτησε να διαβάσει ένα βιβλίο γιατί δεν ήθελε να παίξει οπότε της είπα να διαλέξει ποιο της αρέσει και να καθίσει ή στο χαλάκι ή στο τραπέζι της να διαβάσει. Μετά από λίγο τη βλέπω να κλαίει.

Παιδαγωγός: -Ζωή μου τι έχεις;

Ζωή: -Θέλω το μπαμπά.

Παιδαγωγός: -Το καταλαβαίνω, θα έρθει πολύ γρήγορα όμως ε; Είναι στη δουλειά.

Αλήθεια Ζωή, τι δουλειά κάνει ο μπαμπάς;

Ζωή: -Παίζει ποδόσφαιρο σε παιδάκια.

Παιδαγωγός: -Μαθαίνει στα παιδάκια να παίζουν ποδόσφαιρο; Τι ωραία. Έχει πολλά παιδάκια;

Ζωή: -Ναι είναι πολλά. Και ο Νικόλας μαθαίνει.

Παιδαγωγός: -Α και ο αδερφός σου; Μήπως μαθαίνεις κι εσύ και δε μου το λες; (Γελάει).

Ζωή: -Όχι, εγώ κάνω πατίνι.

Παιδαγωγός: -Αλήθεια; Έχεις πατίνι;

Ζωή: -Ναι, ένα ροζ, μου το έφερε ο Άγιος Βασίλης.

Παιδαγωγός: -Τι ωραία! Να έρθω μια μέρα να μου μάθεις κι εμένα να κάνω;

Ζωή: -Ναι!

Παιδαγωγός: -Εντάξει λοιπόν! Σε αφήνω να διαβάσεις το βιβλίο σου ε;

Κάπως έτσι κατάφερε να ξεχαστεί και να παραμείνει ευδιάθετη για το υπόλοιπο της ημέρας.

28 Ιανουαρίου 2019, Αντρέας, ετών 3-4

Πολύ χαρούμενος την ώρα του ελεύθερου παιχνιδιού, πηγαίνω και κάθομαι στο τραπέζι του για να δω πως θα αντιδράσει. Ξεκινάω να παίζω με τα τουβλάκια μέχρι που αρχίζει να γελάει.

Παιδαγωγός: -Γιατί γελάς καλέ;

Ανδρέας: -Είσαι μεγάλη.

Παιδαγωγός: -Δεν είμαι μεγάλη, είμαι παιδάκι.

Ανδρέας: -Δεν είσαι.

Παιδαγωγός: -Δεν είμαι;

Ανδρέας: -Όχι.

Έχει κρυφτεί κάτω από το τραπέζι και γελάει.

Παιδαγωγός: -Και τι είμαι;

Ανδρέας: -Έτσι.

Παιδαγωγός: -Πως έτσι;

Ανδρέας: -Έτσι, αυτό που φοράς.

Παιδαγωγός: -Τι έχει αυτό που φοράω;

Ανδρέας: -Είναι για μεγάλους.

Παιδαγωγός: -Εγώ τελικά τι είμαι;

Ανδρέας: -Τίποτα.

Παιδαγωγός: -Τίποτα; Ζωή τι είμαι;

Ζωή: -Τίποτα! (γελάει)

Παιδαγωγός: -Δέσποινα;

Δέσποινα: -Τίποτα. (γελάει)

Παιδαγωγός: -Είμαι ένα τίποτα δηλαδή;

Δέσποινα: -Ναι!

Παιδαγωγός: -Αχ σας ευχαριστώ, πόσο χάρηκα που το άκουσα!

Πολλές φορές χρησιμοποιούμε το χιούμορ σαν τρόπο προσέγγισης και πάντα έχει επιτυχία καθώς τα παιδιά το εισπράττουν και απαντούν ανάλογα.

28 Ιανουαρίου 2019, Ορφέας, ετών 3-4

Λίγο πριν την αποχώρηση έχει μείνει το τελευταίο παιδί αφού όπως μας ενημέρωσαν θα καθυστερήσουν να τον παραλάβουν. Καθόμαστε μαζί και αρχίζει να στριφογυρίζει στο πάτωμα.

Παιδαγωγός: -Για πες μου Ορφίκο, τώρα που θα πας στο σπίτι τι θα κάνεις;

Ορφέας: -Θα φάω νομίζω.

Παιδαγωγός: -Θα φας μαζί με τη γιαγιά;

Ορφέας: -Ναι.

Παιδαγωγός: -Μαγειρεύει καλά η γιαγιά;

Ορφέας: -Ναι η γιαγιά μου μαγειρεύει νόστιμα.

Παιδαγωγός: -Τι ωραία!

Ορφέας: -Εσύ τι θα κάνεις κυρία Νικολέτα;

Παιδαγωγός: -Όταν γυρίσω σπίτι;

Ορφέας: -Ναι.

Παιδαγωγός: -Δε ξέρω, τι λες να κάνω;

Ορφέας: -Να σε βάλει η μαμά σου για ύπνο.

Παιδαγωγός: -Η μαμά μου;

Ορφέας: -Ναι.

Παιδαγωγός: -Η μαμά μου δε μένει εδώ στη Αθήνα, μένει μακριά σε άλλη πόλη.

Ορφέας: -Να την πάρεις να έρθει να σε βάλει.

Παιδαγωγός: -Να έρθει μόνο για να με βάλει για ύπνο και να φύγει;

Ορφέας: -Ναι.

Παιδαγωγός: -Θα κουραστεί μωρέ Ορφέα, κρίμα είναι. Εγώ ξέρεις τι λέω; Να πάρουμε από ένα κρεβάτι και οι δύο και μέχρι να έρθει η γιαγιά να κοιμηθούμε, ε;

Γελάει και ακούγεται το κουδούνι. Φεύγοντας μου λέει:

Ορφέας: «Τη μαμά σου μη ξεχάσεις να πάρεις τηλέφωνο».

Παιδί πολύ ευαίσθητο και με καλή αίσθηση του χιούμορ που χρησιμοποιεί πλέον σε καθημερινή βάση.

2 Απριλίου 2019, Ορφέας, ετών 3-4

Την ώρα του ελεύθερου παιχνιδιού, σηκώνεται από το τραπέζι του και κάθεται δίπλα μου.

Παιδαγωγός: -Τι έγινε Ορφέα μου;

Ορφέας: -Κουράστηκα.

Παιδαγωγός: -Να κάθεις;

Ορφέας: -Ναι.

Παιδαγωγός: -Και ήρθες να καθίσεις εδώ;

Ορφέας: -Ναι.

Παιδαγωγός: -Βρε, ίδια καρέκλα είναι, μου κάνεις πλάκα;

Γελάει και μου λέει πως μου κάνει πλάκα, μου ζητάει να πιει νερό και γυρίζει στο τραπέζι του.

Μετά από λίγο αρχίζει να φωνάζει στον φίλο του και να του χαλάει το παιχνίδι, τον προειδοποιώ πως αν συνεχίσει θα πρέπει να χάσει για λίγο το παιχνίδι του. Δύο λεπτά αργότερα κάνει το ίδιο, τον φωνάζω να καθίσει δίπλα μου.

Παιδαγωγός: -Ορφέα έλα εδώ σε παρακαλώ. Λυπάμαι πολύ αλλά έχασες το παιχνίδι σου.

Ορφέας: -Μα μου πήρε το πράσινο.

Παιδαγωγός: -Το πράσινο Ορφέα το είχε ο Αντρέας, του το πήρες και του χάλασες το παιχνίδι, έχω δίκιο;

Ορφέας: -Ναι αλλά το ήθελα.

Παιδαγωγός: -Ναι αλλά όταν θέλουμε κάτι δε σημαίνει ότι θα χαλάμε τα παιχνίδια των φίλων μας, για λίγο λοιπόν θα χάσεις το παιχνίδι σου.

Παιδαγωγός: -Δεν υπάρχει λόγος να κλαις. Όταν ηρεμήσεις και σκεφτείς τι έγινε θα μιλήσουμε.

Τρία λεπτά αργότερα.

Παιδαγωγός: -Το σκέφτηκες; Ηρέμησες;

Ορφέας: -Ναι.

Παιδαγωγός: -Τι σκέφτηκες;

Ορφέας: -Ότι δε θα το ξανακάνω.

Παιδαγωγός: -Ποιο;

Ορφέας: -Δε θα χαλάσω το παιχνίδι του.

Παιδαγωγός: -Ωραία, πήγαινε πίσω στο τραπέζι σου να βοηθήσεις το φίλο σου να ξαναφτιάξει αυτό που του χάλασες!

2 Απριλίου 2019, Αντρέας, ετών 4

Λίγη ώρα μετά επαναλαμβάνεται η ίδια ακριβώς σκηνή με αντεστραμμένους ρόλους. Αυτή τη φορά ο Αντρέας ενοχλεί τον Ορφέα και τον προειδοποιώ ότι θα είναι η σειρά του να χάσει το παιχνίδι. Λίγα λεπτά μετά του χαλάει το παιχνίδι οπότε φεύγει από το τραπέζι του.

Παιδαγωγός: -Τι έγινε βρε Αντρέα; Τώρα δε τα είπαμε με τον Ορφέα και κάνεις τα ίδια;

Αντρέας: -Θέλω τη μαμά.

Παιδαγωγός: -Είναι αυτός όμως λόγος να του χαλάς κι εσύ το παιχνίδι; Αφού ξέρεις ότι είναι λάθος, δε κάνουμε ότι κάνουν οι άλλοι.

Αντρέας: -Το ξέρω.

Παιδαγωγός: -Ωραία, θέλω να το σκεφτείς λίγο και μετά θα γυρίσεις στο τραπέζι σου, εντάξει;

Αντρέας: -Ναι.

Τρία λεπτά μετά.

Παιδαγωγός: -Το σκέφτηκες;

Αντρέας: -Ναι, δε θα το ξανακάνω, θα του ζητήσω συγγνώμη.

Παιδαγωγός: -Πολύ χαίρομαι Αντρέα, πήγαινε να καθίσεις.

Πηγαίνοντας πίσω στο τραπέζι του ζήτησε συγγνώμη και το παιχνίδι τους συνεχίστηκε σωστά, μάλιστα στη συνέχεια ξεκίνησαν να φτιάχνουν κάτι οι δυο τους.

10 Απριλίου 2019, Νάγια και Αιμιλία, ετών 3-4

Η Νάγια κατά τη διάρκεια της χρονιάς έπαιξε λίγες φορές με τα υπόλοιπα παιδιά και πολλές φορές μετά από δική μας προτροπή. Με μεγάλη μας έκπληξη λοιπόν την είδαμε σήμερα να παίζει σωστά με τη φίλη της, να μιλάει δυνατά και με δυναμισμό, να κάνει διάλογο με τη φίλη της, να διαφωνούν μεταξύ τους στα πλαίσια του παιχνιδιού και ταυτόχρονα να βρίσκουν λύση στο πρόβλημά τους. Χαμογελαστές και ευδαιμονισμένες έπαιξαν οι δυο τους σχεδόν αφηρημένες αφού δεν άκουγαν ούτε όταν τους λέγαμε να μαζέψουν τα παιχνίδια για να βγούμε στην αυλή. Το γεγονός χαροποίησε πολύ και τη μαμά την οποία συμβούλευσα να κανονίσει και εκτός σχολείου να βρίσκεται με τη φίλη της για να αρχίσει να αποκτά μεγαλύτερη οικειότητα.

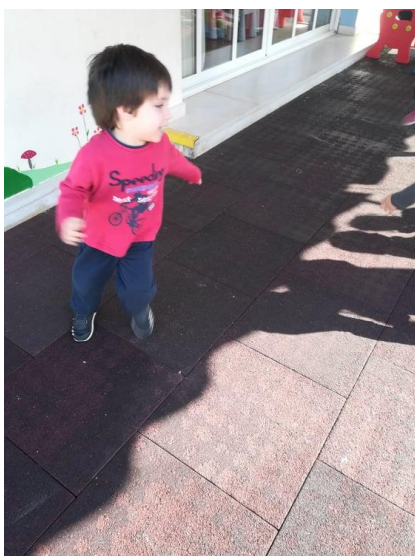
Παιδαγωγικές παρεμβάσεις κατά τη διάρκεια του ελεύθερου παιχνιδιού και της γυμναστικής στην αυλή, 11:45-12:20

24 Οκτώβρη 2018, Ορφέας και Άγγελος, ετών 3-4

Βγαίνοντας στην αυλή σχηματίζονται στα διάφορα παιχνίδια μικρές παρέες. Το συγκεκριμένο παιδί πηγαίνει σε όλες και περιμένει να του μιλήσουν, πηγαίνει επιδεικτικά μπροστά τους και κάνει γκριμάτσες αλλά εισπράττει το παράπονο των παιδιών προς εμάς (τις δυο παιδαγωγούς), «Κυρία, ο Ορφέας μας πειράζει». Εμείς, επιλέγουμε να μην εμπλακούμε κάπου αν δεν είναι απαραίτητο προκειμένου να καταφέρουν τα παιδιά να επιλύσουν μόνα τους την όποια διαφορά.

Ο Ορφέας λοιπόν στο άκουσμα των παραπόνων αντιδρά φωνάζοντας: «Δε τους πειράζω». Συνεχίζει τρέχοντας μόνος του στην αυλή.

Τον πήρα κοντά μου και του είπα πως δεν είναι σωστό να ενοχλεί τα παιδάκια με γκριμάτσες, αλλά αντί για αυτό, μπορεί να πει σε κάποιο παιδί αν θέλει να παίξουν μαζί (www.infokids.gr). Αφού το σκέφτηκε για λίγο, έφυγε τρέχοντας και πήγε σε ένα από τα αγόρια της τάξης (τον Άγγελο) και τον ρώτησε αν θέλει να παίξουν κυνηγητό, κάτι που άρεσε και στους δυο.

Είναι η πρώτη φορά που το συγκεκριμένο παιδί ήρθε κοντά με κάποιο άλλο με τον σωστό τρόπο αλλά και η πρώτη φορά που δέχτηκε μια συμβουλή, πράγμα το οποίο δείχνει πως έχει αρχίσει να αποδέχεται τους ρόλους αλλά και να αντιλαμβάνεται τους κανόνες για τους οποίους μιλάμε από την αρχή της χρονιάς όσον αφορά τη συμπεριφορά μας προς τους άλλους και τον τρόπο που μιλάμε.

24 Οκτώβρη 2018, Νάγια, ετών 3-4

Πρόκειται για ένα παιδί που έρχεται αρχικά για δεύτερη χρονιά στο σχολείο. Είναι παιδί αρκετά μοναχικό, αλλά και προσκολλημένο στη μητέρα του καθώς την αναφέρει πολλές φορές στη διάρκεια της ημέρας και όπως και η ίδια μου έχει πει, κάνουν πολλά πράγματα

μαζί εκτός σχολείου. Επίσης, στη συνάντησή μας, όταν τη ρώτησα αν κάνει παρέα με άλλα παιδιά εκτός σχολείου, μου απάντησε πως δε το επιλέγει το ίδιο το παιδί και πως ακόμα κι αν υπάρχουν στο χώρο άλλα παιδιά, επιλέγει τη συντροφιά της μαμάς της αλλά και φίλων της μαμάς της. Τις πρώτες μέρες του σχολείου, δυσκολεύτηκε να προσαρμοστεί. Πλέον, έχοντας προσαρμοστεί, προσπαθούμε να την εμπλέξουμε στο παιχνίδι με τα υπόλοιπα παιδιά προκειμένου να κοινωνικοποιηθεί. Τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή, ενώ όλα τα παιδιά παίζουν σε μικρές ομάδες, η Νάγια περιφέρεται στο χώρο χωρίς να

μιλάει σε κανέναν.

Την πλησιάζω και της λέω:

Παιδαγωγός: -Νάγια μου γιατί δε παίζεις;

Νάγια: -Δε θέλω.

Παιδαγωγός: -Δε θες να παίζεις με τα κορίτσια στην τσουλήθρα;

Νάγια: -Θέλω τη μαμά.

Παιδαγωγός: -Εντάξει, η μαμά θα έρθει να σε πάρει το μεσημέρι μόλις ξυπνήσεις, δε το ξέρεις αυτό;

Γνέφει καταφατικά.

Παιδαγωγός: -Οπότε μπορείς να παίζεις μέχρι να έρθει!!

Νάγια: -Δε θέλω να παίζω, θα την περιμένω.

Ο ίδιος διάλογος επαναλαμβάνεται αρκετά συχνά αφού είναι ελάχιστες οι φορές που θα αποφασίσει να παίζει με κάποιο παιδί. Μέλημά μας είναι να καταφέρει να κατακτήσει τις κοινωνικές δεξιότητες που πρέπει να κατέχουν τα παιδιά στην ηλικία της και για το λόγο αυτό προτείνουμε στη μητέρα της να ξεκινήσει κάποια εξωσχολική δραστηριότητα ή να έρθει σε επαφή με παιδιά της τάξης εκτός σχολείου.

20 Φεβρουαρίου 2019, Ορφέας, ετών 3-4

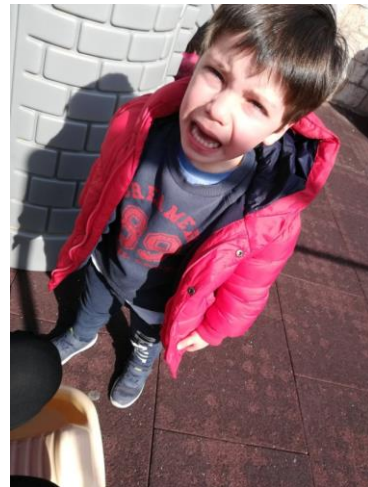
Την ώρα του παιχνιδιού στην αυλή, ο Ορφέας έρχεται κοντά μας κλαίγοντας και ουρλιάζοντας.

Παιδαγωγός: -Τι έγινε Ορφέα;

Ορφέας: -Μου πήρε τη μπουλντόζα.

Παιδαγωγός: -Ποιος σου πήρε τη μπουλντόζα;

Ορφέας: -Ο Σταύρος.

Παιδαγωγός: -Μα Ορφέα μου δεν είπαμε πριν από λίγο ότι μόλις σηκωθείς εσύ θα καθίσει ο Σταύρος;

Ορφέας: -Ναι αλλά μου το πήρε.

Παιδαγωγός: -Ορφέα σηκώθηκες, άφησες τη μπουλντόζα και πήγες σε άλλο παιχνίδι, αν δεν ήθελες να σου πάρουν τη μπουλντόζα δεν έπρεπε να σηκωθείς, δε φταίει ο Σταύρος. Εξάλλου έκανες αρκετή ώρα και θέλουν και οι φίλοι σου να παίξουν.

Κλαίει πιο δυνατά.

Παιδαγωγός: -Ορφέα μου δε μπορώ να κάνω κάτι, είναι η σειρά του Σταύρου να παίξει και μετά αν δε θέλει άλλο παιδάκι θα ξανά παίζεις. Αυτοί είναι οι κανόνες της τάξης μας, το ξέρεις άλλωστε. Εντάξει; Κάθισε αν θέλεις λίγο εδώ στο παγκάκι να πάρεις ανάσες και όταν είσαι έτοιμος μπορείς να πας να παίζεις.

Ηρέμησε και σηκώθηκε μετά από λίγο, αρχικά ακολουθούσε όποιο παιδί οδηγούσε την μπουλντόζα αλλά πολύ σύντομα ξεχάστηκε με τα υπόλοιπα παιχνίδια της αυλής.

8 Μαρτίου 2019, Ορφέας, ετών 3-4

Η γυμνάστρια έρχεται στο σχολείο μας μία φορά την εβδομάδα και αυτή τη φορά μας επέτρεψε ο καιρός να κάνουμε τη γυμναστική στην αυλή. Συνήθως συμμετέχουν όλα τα παιδιά. Τη συγκεκριμένη μέρα κι ενώ έκαναν αυτό που τους έλεγε η γυμνάστρια ο Ορφέας ξαφνικά άρχισε να σπρώχνει τους διπλανούς του. Η κυρία της γυμναστικής τον

προειδοποίησε πως θα φύγει από την παρέα τους αν συνεχίσει να ενοχλεί. Μετά από λίγο άρχισε να τρέχει και να σπρώχνει και πάλι οπότε η κυρία του λέει να βγει για λίγο από την παρέα και να έρθει κοντά μου μέχρι να ηρεμήσει για να γυρίσει και πάλι πίσω. Όση ώρα καθόταν δίπλα μου, ήταν σκυμμένος και κοιτούσε τα πέταλα που υπήρχαν στο έδαφος.

Παιδαγωγός: -Ορφέα τι έγινε;

Ορφέας: -Καλά.

Παιδαγωγός: -Τι καλά;

Ορφέας: -Καλά είμαι.

Παιδαγωγός: -Δε σε ρώτησα αν είσαι καλά, σε ρώτησα τι έγινε και είσαι εδώ ενώ οι φίλοι σου κάνουν γυμναστική.

Ορφέας: -Δεν άκουγα.

Παιδαγωγός: -Και τι έκανες;

Ορφέας: -Έσπρωχνα τα παιδιά.

Παιδαγωγός: -Για ποιο λόγο, για να χτυπήσουν;

Ορφέας: -Όχι, για να γελάσουν.

Παιδαγωγός: -Μα αν πέσουν όπως τα σπρώχνεις θα χτυπήσουν και θα κλαίνε, δε θα γελάνε.

Ορφέας: -Ναι.

Παιδαγωγός: -Εσένα θα σου άρεσε να έρθω εγώ και να σε σπρώχνω; Θα γελάς;

Ορφέας: -Όχι δε θα γελάω.

Παιδαγωγός: -Ούτε οι φίλοι σου λοιπόν. Αν γυρίσεις στη γυμναστική θα έχεις σωστή συμπεριφορά;

Ορφέας: -Ναι θα έχω.

Υποσχέθηκε στη δασκάλα της γυμναστικής ότι δε θα το ξανακάνει και πως θα έχει όλη του την προσοχή στην κυρία για να ακούει τι λέει και να μη κάνει κάτι διαφορετικό.

Παιδαγωγικές παρεμβάσεις κατά τη διάρκεια των εικαστικών και της ελεύθερης ζωγραφικής, 09:45-10:30

15 Νοεμβρίου 2018, Μαρένια, ετών 3-4

Η Μαρένια είναι ένα παιδί που έρχεται αρχικά για δεύτερη χρονιά στο σχολείο και αν και την προηγούμενη είχε δύσκολη προσαρμογή που κράτησε σχεδόν όλη τη χρονιά, φέτος είναι ένα παιδί αρκετά ώριμο πολύ καλό γνωστικό ανεξάρτητο, αν σκεφτεί ήταν πάντα πίσω από τη ήταν στο ευρύτερο ξεσπούσε σε κλάματα. που πολύ δύσκολα θα συναισθήματά της, είναι συγκεκριμένο παιδί από ήταν και την είναι ίσως το μοναδικό εκφράζεται ελεύθερα, και παίζει. Αυτό που προσπαθούμε λοιπόν είναι να την κάνουμε να νιώσει πιο άνετα, να είναι ο εαυτός της και να αρχίσει να δένεται με όλα τα παιδιά αλλά και με εμάς τις παιδαγωγούς.

για την ηλικία του, με επίπεδο και αρκετά κανείς πως μέχρι τώρα δασκάλα της και αν δεν οπτικό της πεδίο, Είναι όμως κι ένα παιδί εκδηλώσει τα πολύ δεμένη με ένα την τάξη με το οποίο προηγούμενη χρονιά και παιδί με το οποίο μιλάει ελεύθερα, γελάει

Ένας παράγοντας που ίσως έχει συμβάλει στη συστολή της είναι το ότι πρόσφατα απέκτησε αδερφάκι και μετά από συζήτηση με τους γονείς, καταλήξαμε στο ότι ίσως εκδηλώνει κάποιας μορφής ζήλια για τις ώρες που περνάει η μαμά στο σπίτι με το μωρό και γενικά για την προσοχή που του δίνει. Σε πρώτη φάση, προσπαθώ να την προσεγγίσω την ώρα που κάνουμε μια κατασκευή. Έρχεται στο τραπέζι μου, της λέω τι θα κάνουμε και ξεκινάει.

Παιδαγωγός: -Για πες Μαρενάκι, τι κάνεις;

Μαρένια: -Καλά.

Παιδαγωγός: -Σ' αρέσει φέτος που είσαι στην πιο μεγάλη τάξη;

Γνέφει καταφατικά.

Παιδαγωγός: -Στο σπίτι πως τα περνάς;

Μαρένια: -Καλά.

Παιδαγωγός: -Κοιμάσαι στο ίδιο δωμάτιο με τον μπέμπη;

Μαρένια: -Όχι, είναι στο δωμάτιο της μαμάς.

Παιδαγωγός: -Κλαίει τα βράδια;

Μαρένια: -Ε ναι, συνέχεια κλαίει.

Παιδαγωγός: -Και σε ξυπνάει ε;

Μαρένια: -Και τη μαμά μου ξυπνάει.

Παιδαγωγός: -Ε οι μανούλες έτσι κάνουν, όταν χρειάζονται κάτι τα παιδάκια τους, κι εσύ όταν ήσουν μωράκι δεν έκλαιγες;

Μαρένια: -Ναι αλλά ο μπέμπης κοιμάται μαζί τους και κλαίει κιόλας, εγώ δε θα έκλαιγα άμα κοιμόμουν με τη μαμά μου.

Παιδαγωγός: -Τα μωρά κλαίνε για πολλούς λόγους, μπορεί να πεινάνε, να έχουν λερωθεί, να πονάνε κάπου, ε και αφού δε μπορούν ακόμα να μιλήσουν, έτσι δείχνουν ότι κάτι χρειάζονται. Εσύ που είσαι πιο μεγάλη θα κάνεις λίγο υπομονή και μόλις μεγαλώσει λίγο ακόμα ο μπέμπης θα έρθει στο δικό σου δωμάτιο κι έτσι δε θα ξυπνάει και τη μαμά, θα έχει εσένα δίπλα και θα κοιμάται ήσυχος.

Μαρένια: -Αλήθεια;

Παιδαγωγός: -Βέβαια! Να μη στεναχωριέσαι λοιπόν!

Χαμογελάει.

Παιδαγωγός: -Τελείωσες;

Μαρένια: -Σχεδόν.

Παιδαγωγός: -Ωραία, κόλλησε και σε αυτή τη μεριά τα χαρτάκια και είσαι έτοιμη να πας να παίζεις!!

Στόχος μας είναι αρχικά να καταπολεμήσει το άγχος της σχετικά με τον αποχωρισμό από τη μαμά και στην πορεία να έρθει πιο κοντά στα υπόλοιπα παιδιά, αλλά και να αρχίσει να εξωτερικεύει τα συναισθήματά της.

15 Νοεμβρίου 2018, Νάγια, ετών 3-4

Νάγια: -Να σου πω κάτι;

Παιδαγωγός: -Να μου πεις ότι θέλεις

Νάγια!

Νάγια: -Η μαμά μου έχει στην κοιλίτσα της μωρό!

Παιδαγωγός: -Αλήθεια;

Νάγια: -Ναι και ξέρεις τι άλλο; Εγώ ήμουν το πιο γρήγορο σποράκι και γεννήθηκα πρώτη!!

Παιδαγωγός: -Α ναι; Δε το ήξερα. Και το μωρό πότε θα έρθει ξέρεις; Σου το είπε η μαμά;

Νάγια: -Όχι η μαμά δε το ξέρει, απλά θα γεννηθεί.

Παιδαγωγός: -Α δε ξέρει πότε θα γεννηθεί ε;

Νάγια: -Όχι καλέ, δε ξέρει ότι έχει σποράκι στην κοιλιά.

Παιδαγωγός: -Δε το ξέρει;

Νάγια: -Όχι ντε.

Παιδαγωγός: -Αφού δε το ξέρει όμως η μαμά, εσένα ποιος σου το είπε;

Νάγια: -Κανείς καλέ.

Παιδαγωγός: -Και πως το ξέρεις βρε Νάγια;

Νάγια: -Ε το ξέρω σου λέω.

Παιδαγωγός: -Εντάξει τότε. Χαίρεσαι που θα έχεις αδερφάκι;

Νάγια: -Ναι γιατί θα μπορώ να παίζω όταν μεγαλώσει λίγο.

Δεδομένων των πολλών λεπτομερειών που γνώριζε το παιδί για την όλη διαδικασία, θεωρήσαμε πως έχει ίσως προηγηθεί σχετική συζήτηση με τους γονείς πρόσφατα. Αργότερα, μίλησα με τη μαμά και ανέφερα τη συζήτηση και φάνηκε έκπληκτη καθώς δε συζήτησαν τίποτα σχετικό με επερχόμενη εγκυμοσύνη κλπ οπότε είπαμε να το συζητήσουν εκ νέου στο σπίτι για να λυθεί η όποια σύγχυση έχει δημιουργηθεί στο παιδί.

15 Νοεμβρίου 2018, Μαρία, ετών 3-4

Η Μαρία έρχεται για πρώτη φορά στο σχολείο και είναι ένα παιδί αρκετά συνεσταλμένο. Δε δυσκολεύτηκε να προσαρμοστεί στα δεδομένα του σχολείου ούτε στο να έρθει κοντά με κάποια παιδιά. Η μητέρα όμως μας ενημέρωσε ότι δεν μιλάει. Όταν τη ρώτησα περαιτέρω μου είπε πως λεκτικά είναι αρκετά πίσω αλλά λόγω ηλικίας ακόμα δε μπορούν να απευθυνθούν κάπου. Στους διαλόγους που προσπαθώ να κάνω, μου απαντά πάντα κουνώντας το κεφάλι καταφατικά ή αρνητικά, ενώ οι μόνες λέξεις που μας λέει είναι: «ίσα», όταν θέλει να πάει τουαλέτα, «μελό», όταν θέλει να πιει νερό, «αλιά» όταν θέλει να κάνουμε αγκαλιά και «μαμ», όταν θέλει να φάει.

Παιδαγωγός: -Μαράκι θα κάνουμε εργασία;

Γνέφει καταφατικά.

Της λέω τι θα κάνουμε στην εργασία και προσπαθώ να την κάνω να νιώσει άνετα για να μου μιλήσει.

Παιδαγωγός: -Σ' αρέσει που κάνουμε εργασία; Το κάνεις πολύ ωραία.

Χαμογελάει.

Παιδαγωγός: -Χαίρεσαι που έρχεσαι στο σχολείο;

Μαρία: -Ναι.

Παιδαγωγός: -Η τάξη μας σου αρέσει;

Μαρία: -Ναι.

Αυτή ήταν και η πρώτη φορά που μου απάντησε σε ερώτηση, που σημαίνει πως ένιωσε

άνετα και άφησε τον εαυτό της ελεύθερο να εκφραστεί. Όταν τη ρώτησα αφού τελείωσε, που καθόταν για να ξαναπάει, μου απάντησε «εδώ» δείχνοντάς μου και με το χέρι τη θέση της. Η μαμά ενθουσιάστηκε όταν της είπα για τη μικρή μας πρόοδο και τη συμβούλευσα να κάνει το ίδιο και στο σπίτι.

15 Νοεμβρίου 2018, Κυριάκος, ετών 3-4

Ο Κυριάκος είναι ένα παιδί που έρχεται για πρώτη φορά στο δικό μας σχολείο και από την αρχή της χρονιάς έχει δείξει ότι είναι ένα παιδί με ισχυρή προσωπικότητα, πεισματάρης και ισχυρογνώμων. Δυσκολεύτηκε να δεθεί μαζί μας, να μας εμπιστευτεί και πολλές φορές είχε έντονα ξεσπάσματα θυμού. Μετά από πολλές συζητήσεις με την ψυχολόγο του σχολείου και δικές της συνεδρίες με τους γονείς αλλά και το ίδιο το παιδί, καταλήξαμε στο ότι το παιδί χρειάζεται πιο αυστηρά όρια, ήπιο τόνο στις συζητήσεις, καθώς όπως μας είπαν οι γονείς συχνά στο σπίτι ύψωναν τον τόνο της φωνής με αποτέλεσμα τη χειρότερη αντίδραση του παιδιού, αλλά και περισσότερη τρυφερότητα και κατανόηση στις αντιδράσεις του και όλα αυτά φυσικά θα πρέπει να γίνουν από κοινού προκειμένου να έχουμε σωστό αποτέλεσμα στην αλλαγή της

συμπεριφοράς του. Κύριο μέλημά μας είναι να δείξουμε σε όλα τα παιδιά τρόπους με τους οποίους μπορούν να διαχειρίζονται το θυμό τους προκειμένου να το αντιμετωπίσουν μόνα τους. Τη συγκεκριμένη στιγμή, την ώρα της ελεύθερης ζωγραφικής κι ενώ τον παρακολουθούσα, επειδή επέμενε με τον μαρκαδόρο σε ένα σημείο του χαρτιού, το χαρτί σκίστηκε. Η αντίδρασή του ήταν να αρχίσει να γκρινιάζει χωρίς να καταλαβαίνουμε τι λέει, να φωνάζει απευθυνόμενος σ' εμάς και στην πορεία να κλαίει.

Παιδαγωγός: -Κυριάκο έλα λίγο εδώ σε παρακαλώ.

Φωνάζει όχι.

Παιδαγωγός: -Θέλω λίγο να σου πω έλα εδώ να μιλήσουμε.

Δυνατό κλάμα και φωνάζει πάλι όχι.

Παιδαγωγός: -Έλα σε παρακαλώ να μου πεις ποιο είναι το πρόβλημά σου να το λύσουμε, χωρίς να κλαις.

Σηκώθηκε, ήρθε κοντά μου και ενώ του έτεινα τα χέρια μου για να καθίσουμε αγκαλιά, πέφτει στο πάτωμα μαζί με το σκισμένο του χαρτί και κλαίει.

Παιδαγωγός: -Κυριάκο σήκω επάνω σε παρακαλώ, χωρίς κλάμα και πες μου τι έγινε.

Κυριάκος: -Το χαρτί, ο μαρκαδόρος, έσκισε, το χαρτί (μέσα από το κλάμα του).

Παιδαγωγός: -Πάρε μια ανάσα, σταμάτα να κλαις για να καταλάβω τι λες.

Κυριάκος: -Το χαρτί μου! (φωνάζει).

Παιδαγωγός: -Σκίστηκε το χαρτί που ζωγράφιζες;

Κυριάκος: -Ναι.

Παιδαγωγός: -Πως σκίστηκε;

Κυριάκος: -Ο μαρκαδόρος.

Παιδαγωγός: -Ο μαρκαδόρος το έσκισε;

Κυριάκος: -Ναι.

Παιδαγωγός: -Μήπως ζωγράφιζες πολύ ώρα επάνω στο χαρτί στο ίδιο σημείο και σκίστηκε;

Κυριάκος: -Ναι.

Παιδαγωγός: -Ωραία, είναι λόγος αυτός να κλαις;

Κυριάκος: -Το χαρτί μου (φωνάζει πάλι).

Παιδαγωγός: -Εγώ δε σου φωνάζω, θέλω να μου μιλάς όμορφα όπως κάνεις πάντα.

Κυριάκος: -Το χαρτί μου.

Παιδαγωγός: -Εντάξει, δεν έγινε κάτι, μπορούσες να με φωνάξεις και να μου πεις, κυρία, κατά λάθος έσκισα το χαρτί μου, μπορείς να μου δώσεις ένα άλλο; Έτσι δεν είναι; Χρειάζεται να στεναχωριέσαι και να φωνάζεις χωρίς λόγο; Άσε που αν κάνεις έτσι, δε μπορώ να καταλάβω τι σου συμβαίνει για να σε βοηθήσω. Άλλη φορά θα έρχεσαι αμέσως να μου λες ότι θέλεις, εντάξει; Δε θέλω να βλέπω κλαμμένα ματάκια χωρίς λόγο, σύμφωνοι;

Κυριάκος: -Ναι!

Παιδαγωγός: -Μου το υπόσχεσαι;

Κυριάκος: -Ναι!

Παιδαγωγός: -Έλα να κάνουμε μια αγκαλιά και θέλω κι ένα από τα ωραία σου χαμόγελα, εντάξει;

Κυριάκος: -Ναι!! (χαμογελάει)

Παιδαγωγός: -Έλα τώρα να πάρεις ένα καινούριο χαρτί αλλά τώρα θα προσέχεις έτσι;

Κυριάκος: -Εντάξει!

Κάπως έτσι, σε ήρεμο τόνο και με αρκετή συζήτηση κατάφερε και ο ίδιος να χειριστεί τον εκνευρισμό του και μάλιστα σε λιγότερο χρόνο σε σχέση με άλλες φορές που χρειάζεται περισσότερη ώρα για να ηρεμήσει. Για άλλη μια φορά έγινε χρήση της τεχνικής της αναπνοής καθώς όπως έχουμε παρατηρήσει είναι και η πιο αποδοτική (Κουρμούση, 2013).

Παιδαγωγικές παρεμβάσεις κατά τη διάρκεια της θεατρικής έκφρασης, 10:00-10:30

22 Ιανουαρίου 2019, παιδιά ετών 3-4

Είναι η πρώτη μέρα της θεατρολόγου στο σχολείο μας και έρχεται στην τάξη μας για να γνωρίσει τα παιδιά. Φτιάχνουν έναν κύκλο κι εκείνη κάθεται στη μέση. Εμείς οι παιδαγωγοί δε συμμετέχουμε, παρατηρούμε. Αφού με ένα τραγούδι μαθαίνει τα ονόματα των παιδιών, στη συνέχεια ξεκινούν το παιχνίδι της μαριονέτας, στο οποίο σηκώνονται τα παιδιά και η θεατρολόγος τοποθετεί το σώμα τους όπως θέλει χωρίς να κινούνται τα παιδιά από μόνα τους.

Με χαρά ζητούν να σηκωθούν πρώτοι ο Αντρέας και η Ιωάννα.

Πολύ ευδιάθετοι ήταν και οι περισσότεροι την ώρα του παιχνιδιού εκτός από τη Μαρία, η οποία δε συμμετέχει από την αρχή της χρονιάς σε κανένα από τα παιχνίδια και τις δράσεις που μας κάνουν εξωτερικοί συνεργάτες όπως η γυμνάστρια και η μουσικός.

Αντίστοιχα και η Νάγια είναι ένα παιδί που σπάνια θέλει να συμμετέχει σε κάποια

δραστηριότητα με κάποιον που δε γνωρίζει καλά όπως οι εξωτερικοί συνεργάτες που έρχονται μια φορά την εβδομάδα στο σχολείο. Είναι επίσης ένα παιδί πολύ συνεσταλμένο που σπάνια χορεύει και αν το κάνει κοιτάζει συνέχεια γύρω της για να δει αν τη βλέπουν. Τη συγκεκριμένη μέρα έδειξε να συμπαθεί πολύ τη νέα μας θεατρολόγο, ήταν πρόθυμη να συμμετέχει στο παιχνίδι και στη συνέχεια να

χορέπει με την ομάδα όπως ζήτησε αργότερα η θεατρολόγος.

21 Ιανουαρίου 2019, παιδιά ετών 3-4

Αποφασίζουμε να παίξουμε ένα παιχνίδι με τα παιδιά, στο οποίο θα προσπαθούν με τα μάτια τους δεμένα με ένα μαντήλι να μαντέψουν ποιο παιδί έχουν απέναντί τους. Αρχικά, σηκώνεται ένα παιδί και του κλείνουμε τα μάτια με ένα μαντήλι και στη συνέχεια σηκώνεται ένα άλλο παιδί και στέκεται μπροστά του χωρίς να μιλάει. Το παιδί με τα δεμένα μάτια αγγίζει το πρόσωπο, τα μαλλιά, τα ρούχα του

παιδιού που έχει μπροστά του και από αυτά καταλαβαίνει αν είναι αγόρι ή κορίτσι, στα αγόρια βέβαια είναι πιο εύκολο γιατί είναι μόνο πέντε στο σύνολο, ενώ τα κορίτσια δώδεκα. Φυσικά δεν έλειψαν τα μπερδέματα, ειδικά στα δύο δίδυμα κορίτσια, οι λάθος μαντεψιές, οι ψίθυροι από τους φίλους που μαρτυρούσαν ποιος έχει σηκωθεί, τα γέλια, τα παράπονα από τους ανυπόμονους.

Ήταν ένα παιχνίδι που έγινε με σκοπό να δεθεί περισσότερο η ομάδα, τα παιδιά να δράσουν αυθόρμητα και παράλληλα να διασκεδάσουν παίζοντας ένα παιχνίδι αισθήσεων.

Παιδαγωγικές παρεμβάσεις κατά τη διάρκεια απασχόλησης στη γωνιά της βιβλιοθήκης, 11:45-12:20

12 Νοεμβρίου 2018, Αθηνά, ετών 3-4

Η Αθηνά είναι ένα παιδί που πηγαίνει για πρώτη φορά σε σχολείο. Η προσαρμογή της δεν έχει ολοκληρωθεί ακόμη καθώς λόγω ασθενειών απουσίαζε αρκετά συχνά. Έχει καταφέρει να κατακτήσει πολλές δεξιότητες και έχει πολύ καλό γνωστικό επίπεδο. Είναι αρκετά προσκολλημένη στη μητέρα και εκδηλώνει το άγχος της με τη συγκεκριμένη κίνηση, την οποία συνοδεύει πάντα με τη φράση «Κυρία πότε θα έρθει η μαμά; Θα την πάρεις τηλέφωνο να έρθει πολύ γρήγορα»;

Τη συγκεκριμένη στιγμή έχουμε έναν παρόμοιο διάλογο:

Αθηνά: -Κυρία, πότε θα έρθει η μαμά;

Παιδαγωγός: -Σε λιγάκι Αθηνά μου θα είναι εδώ.

Αθηνά: -Μου λες αλήθεια;

Παιδαγωγός: -Σου έχω πει ποτέ ψέματα;

Αθηνά: -Όχι, αλλά μου το υπόσχεται ότι θα έρθει;

Παιδαγωγός: -Φυσικά στο υπόσχομαι, θα έρθει γρήγορα, εντάξει;

Αθηνά: -Εντάξει.

Δύο λεπτά μετά:

Αθηνά: -Κυρία Νικολέτα;

Παιδαγωγός: -Ορίστε Αθηνά μου.

Αθηνά: -Μου είπες ψέματα;

Παιδαγωγός: -Όχι Αθηνά μου, γιατί το λες αυτό;

Αθηνά: -Γιατί μου είπες ότι θα έρθει γρήγορα και ακόμα δεν ήρθε!

Παιδαγωγός: -Μα δε πέρασε η ώρα, τώρα με ρώτησες.

Αθηνά: -Ναι αλλά ακόμα δεν ήρθε.

Παιδαγωγός: -Ναι γιατί είναι στη δουλειά της, θα τελειώσει σε λίγο, θα μπει στο αμάξι της και θα έρθει να χτυπήσει το κουδούνι και να σε πάρει.

Αθηνά: -Αλήθεια λες;

Παιδαγωγός: -Ναι!! Αλλά μέχρι τότε μου είπε να σου πω να μη στεναχωριέσαι, να παίζεις με τους φίλους σου και μόλις έρθει η ώρα, θα είσαι το πρώτο παιδάκι που θα φύγει, σύμφωνα;

Αθηνά: -Ναι, αλλά δε θα το ξεχάσεις έτσι;

Παιδαγωγός: -Όχι βέβαια!

Αθηνά: -Σ' ευχαριστώ δασκάλα μου. Μπορώ να σου δώσω κι ένα φιλάκι;

Παιδαγωγός: -Και ένα και όσα θες αγάπη μου.

Την κίνηση αυτή με το δάχτυλο στο στόμα την κάνει στην προσπάθειά της να καταπολεμήσει το άγχος της και για το λόγο αυτό δεν επεμβαίνουμε, την αφήνουμε να το αντιμετωπίσει μόνη της, πράγμα το οποίο έχω εξηγήσει και στους γονείς, που μέχρι τώρα της τόνιζαν ότι πρέπει να το σταματήσει, γεγονός που δημιουργεί ακόμα μεγαλύτερο άγχος στο παιδί. Προτεραιότητά μας είναι αρχικά να νιώσει άνετα μέσα στην τάξη και να δεθεί σταδιακά με τα παιδιά. Αν το καταφέρουμε αυτό, θα είναι πιο εύκολο στην πορεία να καταπολεμήσει το άγχος της αφού θα απασχολείται με τις διάφορες δραστηριότητες στην τάξη. Με τα κατάλληλα λόγια, ένα παιδί μπορεί να νιώσει ανακουφισμένο και σίγουρο πως σύντομα θα βρίσκεται στο σπίτι του (Κουρμούση, 2013).

27 Μαρτίου 2019, Κυριάκος, ετών 4

Έχουν μοιραστεί βιβλία σε όλα τα τραπέζια και ο Κυριάκος είναι ο μόνος που έχει αυτή την αντίδραση. Το βιβλίο του ξαφνικά βρίσκεται στο πάτωμα, τον κοιτάζω χωρίς να του πω κάτι, το καταλαβαίνει, με κοιτάζει και παράλληλα σηκώνεται να πιάσει το βιβλίο του από το πάτωμα.

Παιδαγωγός: -Κυριάκο όλα καλά;

Κυριάκος: -Δε το θέλω αυτό.

Παιδαγωγός: -Το βιβλίο;

Κυριάκος: -Ναι.

Παιδαγωγός: -Νόμιζα ότι το είδα στο πάτωμα αλλά μάλλον έκανα λάθος ε; Εσύ αποκλείεται να το πέταξες.

Γνέφει καταφατικά.

Παιδαγωγός: -Χαίρομαι, αν τελειώσει κάποιο παιδάκι με το βιβλίο του μπορείτε να αλλάξετε μεταξύ σας, εντάξει;

Κυριάκος: -Ναι.

Μέρα με τη μέρα χρειάζεται όλο και λιγότερο χρόνο να διαχειριστεί το θυμό του και να τον αντιμετωπίσει και αυτό που κατάφερε σήμερα ήταν να ρυθμίσει και να ελέγξει μόνος του το συναίσθημά του και να καταλάβει πολύ γρήγορα πως μπορεί να το κάνει χωρίς τη βοήθειά μας (Λαμπρινέα, 2009).

Παιδαγωγική παρέμβαση πριν την απογευματινή αποχώρηση, 15:00-16:00

29 Νοεμβρίου 2018, Κυριάκος, ετών 3-4

Ο απογευματινός ύπνος των παιδιών στο σχολείο διαρκεί μιάμιση ώρα και ο Κυριάκος μόλις έχει ξυπνήσει με κακή διάθεση, έρχεται κοντά μου και αρχίζει να μου χτυπά το χέρι.

Παιδαγωγός: -Κυριάκο τι κάνεις;

Συνεχίζει να με χτυπάει και τραβάω το χέρι μου ενώ παράλληλα χαμηλώνω στο ύψος του και τον κοιτάω στα μάτια.

Παιδαγωγός: -Για ποιο λόγο το κάνεις αυτό; Έχουμε πει κάτι για τα χέρια, είναι μόνο για το σώμα μας, εγώ δε σου επιτρέπω να με χτυπάς.

Ετοιμάζεται να σηκώσει πάλι το χέρι του και τον κοιτάζω έντονα.

Παιδαγωγός: -Θυμώνω κι εγώ με αυτό που κάνεις όμως. Αν θέλεις να μου πεις τι πρόβλημα υπάρχει για να το λύσουμε καλώς, αλλιώς πήγαινε να καθίσεις για να φας σε παρακαλώ.

Κυριάκος: -Όχι. Δε θέλω.

Παιδαγωγός: -Ούτε κι εγώ θέλω να με χτυπάς όμως αλλά το κάνεις. Εσένα θα σου άρεσε να αρχίσω να σε χτυπάω; Και χωρίς λόγο;

Κυριάκος: -Όχι.

Παιδαγωγός: -Ωραία λοιπόν, όπως δε σου αρέσει εσένα, έτσι δεν αρέσει και σε εμένα. Δε θέλω να ξαναγίνει, σύμφωνοι;

Κυριάκος: -Ναι.

Παιδαγωγός: -Ωραία, πες μου τώρα γιατί έχεις μούτρα.

Κυριάκος: -Γιατί δε θέλω να φάω γιαούρτι.

Παιδαγωγός: -Και είναι λόγος αυτός να μου σηκώνεις το χέρι; Μπορείς απλά να μου το πεις, εξάλλου δε τρώει κανένα παιδάκι με το ζόρι, οι κυρίες ρωτούν ποιος θέλει να φάει, την επόμενη φορά λοιπόν δε θέλω να δω τέτοια μούτρα, θέλω να μου πεις ότι δε θέλεις να φας, εντάξει;

Κυριάκος: -Εντάξει.

Παιδαγωγός: -Χαίρομαι, πήγαινε να βρεις μια θέση σε παρακαλώ.

Αρχίζει να αποδέχεται πιο εύκολα τις παρατηρήσεις και να αντιδρά λίγο πιο ήπια σε σχέση με τα ξεσπάσματα των πρώτων ημερών.

2.3 Συζήτηση αποτελεσμάτων

Οι παρεμβάσεις ολοκληρώθηκαν το μήνα Απρίλιο. Η πρώτη παιδαγωγική παρέμβαση έγινε σε ένα σύνολο παιδιών που παρακολούθησαν ένα βίντεο σχετικό με το θέμα της εβδομάδας, αλλά και τον κεντρικό άξονα γύρω από τον οποίο πλαισιώσαμε όλα τα θέματα, τη συναισθηματική αγωγή. Κατά τη διάρκεια της προβολής, πολλά από τα παιδιά

καταλάβαιναν το νόημα του παραμυθιού κάτι που αποτυπωνόταν στα βλέμματά τους. Αυτά τα ίδια όταν ρωτήθηκαν αργότερα, απάντησαν σωστά ως προς το τι ένιωσε το δέντρο και ο άνθρωπος, κάτι που μας χαροποίησε ιδιαίτερα καθώς ήταν ένα πρώτο βήμα στην κατάκτηση της ενσυναίσθησης, να αντιλαμβανόμαστε δηλαδή πώς νιώθει ένας άνθρωπος, ακόμα και αν πρόκειται για μία φανταστική ιστορία (Παναγιωτακοπούλου, 2017). Τα υπόλοιπα παιδιά έμειναν στο προφανές, δηλαδή στο δέντρο με τα φρούτα και δεν αντιλήφθηκαν το βαθύτερο νόημα.

Η δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνει τις παιδαγωγικές παρεμβάσεις και πρακτικές που πραγματοποιήθηκαν κατά την ώρα της πρωινής προσέλευσης των παιδιών στο σχολείο. Στην πλειοψηφία καταγράφηκαν περιστατικά παιδιών με έντονο άγχος αποχωρισμού από τη μητέρα που το εκδήλωναν με έντονο κλάμα, παράπονο, κραυγές. Επιπλέον, κάποια παιδιά διανύουν ακόμα την περίοδο προσαρμογής, αφού δεν πρέπει να ξεχνάμε πως το κάθε παιδί είναι μοναδικό και έχει το δικό του ρυθμό ανάπτυξης. Στις περιπτώσεις των παιδιών με έντονα ξεσπάσματα θυμού, χρησιμοποιήθηκαν τεχνικές χαλάρωσης, λεκτική επιβράβευση, ενθάρρυνση και φυσικά σωματική επαφή, δηλαδή αγκαλιά (Κουρμούση, 2013).

Η τρίτη κατηγορία αναφέρεται στις παρεμβάσεις που πραγματοποιήθηκαν στους μήνες αυτούς κατά τη διάρκεια του ελεύθερου παιχνιδιού εντός της τάξης. Πολλές φορές δημιουργήθηκαν διαπληκτισμοί μεταξύ παιδιών για κάποιο παιχνίδι, συζητήσεις για πρόσωπα που μας έλειπαν, εκρήξεις θυμού. Με τη συζήτηση προσπαθούμε να εξηγήσουμε στα παιδιά πως ο θυμός είναι και αυτός ένα συναίσθημα για το οποίο πρέπει να συζητάμε καθώς όσο περισσότερο συζητάμε για αυτό που μας έκανε να θυμώσουμε, τόσο πιο γρήγορα θα το ξεπερνάμε (Λαμπρινέα, 2009).

Στην τέταρτη κατηγορία έχουμε τις καταγραφές των παρεμβάσεων που πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια του ελεύθερου παιχνιδιού αλλά και της γυμναστικής στην αυλή του σχολείου. Εδώ καταγράφηκαν αρχικά περιπτώσεις μοναχικού παιχνιδιού και δυσκολία προσέγγισης άλλων παιδιών. Έργο των παιδαγωγών ήταν να ενθαρρύνουν τα παιδιά να προσεγγίσουν τα άλλα λέγοντάς τους μάλιστα και τι μπορούν να πουν στα παιδιά αυτά (Παπασαράντη, 2017), χωρίς όμως να τα πιέσουμε ιδιαίτερα καθώς όπως προαναφέρθηκε, κάθε παιδί έχει τους δικούς του ρυθμούς.

Στη συνέχεια συναντάμε στην πέμπτη κατηγορία, τις καταγραφές που έγιναν κατά τη διάρκεια των εικαστικών και της ελεύθερης ζωγραφικής όπου συνήθως υπήρχε ο χρόνος για συζητήσεις με τα παιδιά σε πιο προσωπικό επίπεδο, από τις οποίες καταλήξαμε στο συμπέρασμα πως επικρατεί άγχος είτε για την έλευση ενός νέου παιδιού είτε γιατί ήδη έχει

έρθει και έχει μονοπωλήσει το ενδιαφέρον. Αντιμετωπίστηκαν επιπλέον, ξεσπάσματα θυμού από συγκεκριμένο παιδί, το οποίο δυσκολεύεται να αντιμετωπίσει μόνο του το συναίσθημα του θυμού και για το λόγο αυτό οι αντιδράσεις του είναι έντονες αλλά μέρα με τη μέρα έχουμε κατορθώσει να έχουν μικρότερη διάρκεια. Χρησιμοποιώντας την τεχνική της αναπνοής και της χαλάρωσης (Κουρμούση, 2013), το παιδί παίρνει το χρόνο που χρειάζεται για να κατευνάσει το συναίσθημα του και να επανέλθει στην προηγούμενη δραστηριότητα που έκανε με ευχάριστη διάθεση.

Η επόμενη κατηγορία περιλαμβάνει τις αντιδράσεις των παιδιών κατά την επίσκεψη της θεατρολόγου, την οποία γνωρίζουν για πρώτη φορά. Κάποια παιδιά έδειξαν ενθουσιασμό στα παιχνίδια, ενώ υπήρχε παιδί που δεν θέλησε να συμμετέχει και το οποίο δεν πιάσαμε, αλλά και παιδί που για πρώτη φορά έδειξε εμπιστοσύνη σε εξωτερικό συνεργάτη και θέλησε να συμμετέχει, δοκιμάζοντας μάλιστα να χορέψει μπροστά στα υπόλοιπα παιδιά, κάτι που μέχρι τότε δεν ξαναέγινε. Ο τρόπος που ένας νέος εξωτερικός συνεργάτης θα προσεγγίσει τα παιδιά είναι πολύ σημαντικός, αφού αν το παιδί νιώσει άνετα από την πρώτη στιγμή, σίγουρα και στην πορεία θα παραμείνει έτσι.

Παρακάτω, περιγράφονται παρεμβάσεις που έγιναν κατά την απασχόληση των παιδιών στη γωνία της βιβλιοθήκης, όπου αρχικά αντιμετωπίστηκε μία περίπτωση έντονου άγχους αποχωρισμού με αρκετή συζήτηση, αμφισβήτηση από την πλευρά του παιδιού που δείχνει την ανασφάλεια του αλλά και εφησυχασμό που συνοδεύεται από ανακούφιση και ευχαρίστηση του παιδιού. Όπως προαναφέρθηκε, ο διάλογος και γενικά η καλή επικοινωνία με το παιδί είναι σημαντικό εργαλείο για την αντιμετώπιση περιστάσεων όπως αυτήν (Λαμπρινέα, 2009). Επιπλέον, άλλο ένα περιστατικό διαχείρισης θυμού το οποίο ξεπεράστηκε πολύ γρήγορα από το παιδί αφού έχει αρχίσει πλέον να διαχειρίζεται τα συναισθήματά του και να κατέχει τον έλεγχό τους.

Τέλος, μία παιδαγωγική παρέμβαση καταγράφηκε κατά το μήνα Νοέμβριο σε συγκεκριμένο παιδί λίγο πριν την αποχώρηση, κατά την οποία το παιδί χρησιμοποιεί το χέρι του για να επιβληθεί. Ακολούθησε συζήτηση σε αυστηρό ύφος προκειμένου να αντιληφθεί ότι δεν είναι αστείο να χτυπάμε τους άλλους, ήπια αντίδραση με δάκρυα, αλλά σύντομα επέστρεψε στο τραπέζι του. Ανάλογα την περίπτωση, ο σωστός και κατάλληλος τόνος στη φωνή είναι πολύ σημαντικός για να δώσουμε στο παιδί να καταλάβει τότε έχει υπερβεί τα όρια (Κρητικού, 2018).

Συμπεράσματα

Έχοντας ολοκληρώσει την έρευνα δράσης, αυτό που έχει επιτευχθεί είναι αρχικά η αυτοβελτίωση του παιδαγωγού. Ξεκινώντας από τον Οκτώβρη και φτάνοντας μέχρι και τον Απρίλη και συγκρίνοντας μεμονωμένα τα περιστατικά, καταλήγουμε στο ότι πάντα η συζήτηση σε ήπιους τόνους, φέρνει καλύτερα αποτελέσματα. Δεν έλειψαν και οι φορές που

ο τόνος της φωνής δεν ήταν ο κατάλληλος και αυτό είναι κάτι που κάθε παιδαγωγός στην πορεία του φροντίζει να το αλλάξει. Δεδομένου ότι ένας παιδαγωγός αποτελεί πρότυπο μίμησης για τα παιδιά, οφείλει να μην το ξεχνάει ποτέ και να είναι το παράδειγμα που θα θέλουν πάντα να ακολουθούν τα παιδιά.

Στις δύσκολες περιπτώσεις με έντονα ξεσπάσματα θυμού που καταγράφηκαν πολλές φορές από συγκεκριμένα παιδιά, παρατηρήθηκε μεγάλη αλλαγή από την έναρξη της καταγραφής. Με το πέρασμα του χρόνου και τη σταθερότητα στον τρόπο αντιμετώπισης, τα παιδιά ήταν πιο δεκτικά και χρειάζονταν λιγότερο χρόνο για να συνετιστούν και να επιστρέψουν σε κάποια δραστηριότητα, από την οποία απουσίασαν για λίγα λεπτά προκειμένου να πάρουν λίγο χρόνο με τον εαυτό τους και να σκεφτούν τι ήταν αυτό που τα ώθησε στην όποια συμπεριφορά.

Επιπλέον, παρατηρήθηκε ότι πολλές φορές, τα παιδιά είχαν συναισθηματικές διακυμάνσεις στη διάρκεια της ημέρας και η αφορμή ήταν κάτι που πολλές φορές είχε συμβεί στο οικογενειακό περιβάλλον του παιδιού και το επηρέασε τόσο, που η συμπεριφορά του στο σχολείο αλλά η και η διάθεσή του είχε πολλές εναλλαγές. Οι συχνές συζητήσεις με τους γονείς και η λήψη ιστορικού στην αρχή της χρονιάς είναι αναμφίβολα πολύ σημαντικό κομμάτι προκειμένου ο παιδαγωγός να γνωρίζει κάποιες καταστάσεις ή και απλά πως είναι η συμπεριφορά του στο σπίτι. Αν υπάρχει μια καλή σχέση μεταξύ παιδαγωγού και γονέα, θα έχει αντίκτυπο στο παιδί αφού νιώθει πως το σχολείο είναι η προέκταση του σπιτιού του και συνεπώς της οικογένειάς του.

Προτάσεις παρέμβασης

Στο σημείο αυτό, προτείνονται κάποιες παρεμβάσεις με σκοπό να δώσουν εναλλακτικές λύσεις ως προς την αντιμετώπιση διαφόρων περιστάσεων. Για παράδειγμα, αν υπάρχουν δύο παιδιά που διαπληκτίζονται και καλούμαστε να βρούμε σαν παιδαγωγοί την χρυσή τομή, μία καλή ιδέα είναι να παίξουμε ένα παιχνίδι ρόλων, στο οποίο αλλάζουν ρόλους

μεταξύ τους τα δύο παιδιά και ο ένας υποδύεται τον άλλον. Με τον τρόπο αυτό τα παιδιά παίζουν ο ένας στη θέση του άλλου, γεγονός που τους βοηθά να καταλάβουν πως νιώθει ο άλλος, πειραματίζονται και παράλληλα ταυτίζονται με το ρόλο που υποδύονται. Βέβαια αυτό δεν έχει πάντα επιτυχία καθώς αν ένα παιδί δεν θέλει να συμμετέχει ή νιώθει άγχος, Δεν πρέπει να πιεστεί αλλά να το κάνει όταν νιώσει έτοιμο (Κουρμούση, 2013).

Για διάφορες καταστάσεις και συγκεκριμένα συναισθήματα όπως φοβίες για φυσικά φαινόμενα, για το θάνατο, τον πόλεμο, φόβο για παντοτινό αποχωρισμό από τους γονείς, άγχος, λύπη, ενδιαφέρον για τους άλλους και γενικά για τα συναισθήματα των παιδιών, είναι πολύ χρήσιμα συγκεκριμένα παραμύθια των οποίων οι ήρωες ζουν την ίδια πραγματικότητα με ένα παιδί και στο τέλος του δίνουν μία λύση για να αντιμετωπίσει αυτό που νιώθει. Επιπλέον, υπάρχουν βιβλία που βοηθούν τα παιδιά να κόψουν την πάνα και την πιπίλα με ευχάριστο τρόπο, χωρίς να νιώθουν άγχος και πίεση ως προς τη διαχείριση των συναισθημάτων τους.

Βοηθητικές μπορεί να είναι οι καρτέλες συναισθημάτων, ένας χώρος διαμορφωμένος με τις καρτέλες που απεικονίζουν όλα τα συναισθήματα και οι οποίες έχουν κατασκευαστεί από τα παιδιά. Κάθε φορά που ένα παιδί θέλει να εκφράσει αυτό που νιώθει, πηγαίνει στη διαμορφωμένη γωνία και ζωγραφίζει τη φατσούλα που το αντιπροσωπεύει σε μία κενή καρτέλα.

Πολύ χρήσιμες είναι εξίσου και οι τεχνικές χαλάρωσης που χρησιμοποιούνται στις διάφορες καταστάσεις. αναφερόμαστε σε αυτήν του γέλιου, όπου υποκρινόμαστε ότι ακούσαμε κάτι πολύ αστείο και γελάμε επιτηδευμένα, κάτι που μας βοηθά να χαλαρώσουμε αρκετά. Σε περιπτώσεις διαχείρισης θυμού χρησιμοποιούμε την τεχνική της αναπνοής, όπου συμβουλευόμαστε το παιδί να αναπνεύσει για λίγο προκειμένου να ηρεμήσει (Κουρμούση, 2013).

Σημαντικό είναι να ενισχύσουμε τις όποιες προσπάθειες των παιδιών να διαχειριστούν τα συναισθήματά τους είτε λεκτικά είτε δείχνοντας την απαραίτητη προσοχή που χρειάζονται είτε με ένα ωραίο, ζεστό χαμόγελο.

Αναφορές

Anon., n.d. *ΒΙΚΙΠΑΙΔΕΙΑ*. [Ηλεκτρονικό]

Available at:

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A3%CF%85%CE%BD%CE%B1%CE%B9%CF%83%CE%B8%CE%B7%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%BD%CE%BF%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CF%83%CF%8D%CE%BD%CE%B7#%CE%9F%CF%81%CE%B9%CF%83%CE

%BC%CE%BF%CE%AF
[Πρόσβαση Μάιος 2019].

Cathy, O. N., 2017. *Weapons of Math Destruction: How Big Data Increases Inequality and Threatens Democracy*. Chicago: Crown Random House.

Chard, K., 1993. *The project approach. - Approaches to early childhood education*. Upper Saddle River: NJ:Prentice Hall Inc..

Cole, M. C. - S. R., 2002. *Η ανάπτυξη των παιδιών*. Β' Τόμος επιμ. Αθήνα: Τυπωθήτω - Γιώργος Δαρδάνος.

Conkbayir, Pascal, 2019. *Εισαγωγή στις Κλασικές και Σύγχρονες Θεωρητικές προσεγγίσεις στην Προσχολική Αγωγή*. Αθήνα: Gutenberg.

Edwards, G., 1995. *The hundred languages of children*. Norwood: NJ:Ablex Publ. Co..

Goleman, D., 1998. *Η συναισθηματική νοημοσύνη*. Ι' επιμ. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Gottman, 2000. *Η συναισθηματική νοημοσύνη των παιδιών*. Αθήνα: Πεδίο.

Gottman, J., 2015. *Η συναισθηματική νοημοσύνη των παιδιών*. Ειδική έκδοση για την εφημερίδα Η Καθημερινή επιμ. Αθήνα : Πεδίο.

Guanglun, M. M., Yang, H. & Yan, W., 2017. Building resilience of students with disabilities in China: The role of inclusive education teachers. *Teacher and Teaching Education*, October, pp. 125-134.

Huntington, Provence, Parker, 2001. *Ημερήσια Αγωγή και Φροντίδα Μικρών Παιδιών*, Αθήνα: Β' Έκδοση.

Morrissey, J., 2018. *The New York Times*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.nytimes.com/2018/08/02/education/learning/writing-college-application-essay.html?rref=collection%2Fsectioncollection%2Feducation&action=click&contentCollection=education®ion=rank&module=package&version=highlights&contentPlacement=2&pgtype=s>

Oatley, 1992. *Best Laid Schemes: The Psychology of Emotions*. Cambridge: University Press.

www.eclass.uowm.gr, 2019. s.l.: s.n.

www.emotionalintelligence.gr, 2019. *Emotional Intelligence*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://emotionalintelligence.gr/synaisthimatikh-agogh/>
[Πρόσβαση 12/4/19 Απρίλιος 2019].

www.ppps.ecd.uoa.gr, 2018. *Οι παιδαγωγικές μέθοδοι-Εφαρμογές*, Αθήνα: s.n.

www.scholar.google.gr, 2018. Αθήνα: s.n.

Βάμβουκας, 2007. *Εισαγωγή στην Ψυχοπαιδαγωγική έρευνα και Μεθοδολογία*. Αθήνα: Γρηγόρης.

- Βοσνιάδου, Σ., 2001. *Εισαγωγή στην ψυχολογία*. Αθήνα: GUTENBERG.
- Δαράκη, Π., 1995. *Το προσχολικό παιδί και οι ανάγκες του*. Αθήνα: Δωδώνη.
- Δημητρίου-Χατζηγεοφύτου, 2009. *Τα 6 πρώτα χρόνια της ζωής*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Ελληνιάδου, Έ., n.d. *Οι κυριότερες παιδαγωγικές προσεγγίσεις*, s.l.: s.n.
- Κανελλόπουλος, Έ. Ε.-Γ., 2012. *Το πρώτο μου βιβλίο για τα συναισθήματα*. Αθήνα: Πατάκη.
- Κανελλόπουλος, Έ. Ε. - Γ., 2012Αθήνα. *Το πρώτο μου βιβλίο για τα συναισθήματα*. s.l.:s.n.
- Κιτσαράς, 2004. *Προγράμματα-Διδακτική Μεθοδολογία Προσχολικής Αγωγής*, Αθήνα: s.n.
- Κούρια Ιωάννα, n.d. *Προσκόλληση και Άγχος Αποχωρισμού των Παιδιών. Τι πρέπει να γνωρίζουμε;*, Αθήνα: s.n.
- Κουρμούση, Ν., 2013. *Βήματα για τη ζωή*. Β' Αναθεωρημένη έκδοση επιμ. Αθήνα: Σοκόλη - Κουλεδάκη.
- Κουτσοβάνου, 2000. *Η Θεωρία του Piaget Και Παιδαγωγικές Εφαρμογές στην Προσχολική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Οδυσσέας.
- Κρητικού, Ά., 2018. *Όταν το παιδί σας χτυπά εσάς ή άλλους!*, s.l.: s.n.
- Κυπριανός, 2007. *Παιδί, Οικογένεια, Κοινωνία. Ιστορία τις προσχολικής αγωγής από τις απαρχές έως τις μέρες μας*, Αθήνα: Gutenberg.
- Λαμπρινέα, Ν. Κ. - Ρ. Δ. - Ζ., 2009. *Ο κήπος των συναισθημάτων*. Αθήνα: ΔΙΠΤΥΧΟ.
- Μετοχιανάκης, Η. Γ., 2000. *Εισαγωγή στην Παιδαγωγική*. Β' επιμ. Ηράκλειο: Γ. Κ. Παπαγεωργίου.
- Ντολιοπούλου, 2000. *Σύγχρονα προγράμματα για παιδιά προσχολικής ηλικίας*. Αθήνα: Τυπωθήτω.
- Ντολιοπούλου, 2005. *Σύγχρονα Προγράμματα για παιδιά προσχολικής ηλικίας*, Αθήνα: Τυπωθήτω-Δαρδάνος.
- Ντολιοπούλου, 2006. *Σύγχρονες Τάσεις της Προσχολικής Αγωγής*. Αθήνα: Τυπωθήτω-Δαρδάνος.
- Παναγιωτακοπούλου, Ε., 2017. *Η σημασία της ενσυναίσθησης*, Αθήνα: s.n.
- Πανταζής-Σακελλαρίου, 2005. *Προσχολική Παιδαγωγική*. Αθήνα: Ατραπός.
- Παπαθανασίου, 2000. *Προγράμματα & Δραστηριότητες στους Κρατικούς Παιδικούς Σταθμούς*, Αθήνα: Τυπωθήτω-Δαρδάνος.

Παπασαράντη, Χ., 2017. *Το παιδί μου είναι αρκετά μοναχικό, πως να το βοηθήσω;*, s.l.: s.n.

Παππά, 2013. *Η Λογική των Συναισθημάτων. Συναισθηματική ανάπτυξη και συναισθηματική νοημοσύνη*. Αθήνα: Οκτώ.

Φράγκος, 1997. *Πρόλογος στον L. Vygotsky, Νους στην κοινωνία: Η ανάπτυξη των ανώτερων διαδικασιών..* Αθήνα: Gutenberg.

Χρυσαφίδης, Κ., 2004. *Επιστημολογικές Αρχές της Προσχολικής Αγωγής*. 324 επιμ. Αθήνα: Τυπωθήτω - Γιώργος Δαρδάνος.